Hanebo-Jul

1992

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hanebo Jul

Årgång 44

Omslagsbilden:
Oljemålning av Irène Frank, Tönsen
Dammen vid Per-Anders sågen i Stenbäcken, Tönsen, byggdes omkring 1850 av bönder i Fly som hade skog däromkring.

HANEBO HEMBYGDSFÖRENING

Ordförande: Ylva Holmgren, Acktjära 6303, 821 00 Bollnäs
Kassör: Rickard Persson, Böle 6190, 821 00 Bollnäs
Redaktör för Hanebo Jul: Irma Westling, Västansjö 4917, 823 91 Kilafors. Tel 571 46
Medlemsavgift: 30 kr/år *Postgiro:* 28 19 91-0

Layout och tryck: Nyströms Tryckeri AB, Bollnäs 1992

Hanebo-Jul

1992

Bereden väg för Herran! Berg sjunken, djup stån opp!

Det finns säkert ingen psalm, som så intensivt kommer oss att känna adventsstämning, som biskop Franzéns "Bereden väg för Herran". De flesta av oss kan den nog utantill, men det är därför inte säkert att vi förstår den.

Den första versen är en omskrivning av orden i Jes. 40 kap: "Bereden väg för Herren i öknen, banen på hedmarken en jämn väg för vår Gud. Alla dalar skola höjas och alla berg och höjder sänkas". Orden för tankarna till vägbygge. Det gäller att få vägen så jämn som möjligt, det fordrar den intensiva trafiken. Inga onödiga backar! Kommer vägbyggarna fram till en bergknalle eller en grusås, så måste en massa jord och sten schaktas bort. Berget måste bort, där vägen ska fram. Och kommer man till en dalsänka eller hålighet i marken, så blir det tvärtom. Det gäller att fylla upp sänkan och höja det låglänta området. Det är som om vägbyggarna gav order: Berg ni ska sjunka! Djup ni ska stå upp, ni ska höja er. Det är samma order som i psalmen med de ålderstigna vändningarna: Berg sjunken, djup stån opp.

Men säkert tänkte varken profeten eller psalmdiktaren på vanliga vägbyggen eller på oländig jordisk mark, när de skrev ner dessa ord. Nej, de tänkte säkert på människohjärtan och på hur Jesus ska kunna komma till dessa. De höga bergen som måste sänkas, det är en bild av högmod och självtillräcklighet. Högmodets berg måste krossas, innan människan behöver en Frälsare. Och djupet, dalen? De syftar nog på det missmod och den misströstan, som kan gripa en människa och hindra henne från att våga ta emot Kristus. Den som finner allt hopplöst, sen som känner sig riktigt modlös och nere, han behöver lyftas uppåt, så att han börjar förstå att Kristus, Adventskonungen, trots allt vill komma till honom också.

Så är vår psalm en uppmaning till oss att göra oss redo att ta emot Jesus, rättfärdighetens Förste, när han kommer. Om hans ankomst talar hela adventstiden. Advent betyder ju ankomst. Inte kan vi röja undan allt högmod och allt missmod själva, inte kan vi bli nog välberedda att ta emot honom på rätt sätt. Men han vill komma ändå. Vill vi bara ta emot honom, så nog ska han hjälpa oss med både bergen och dalsänkorna.

Erik Wedin
Kyrkoherde em

Konfirmander 1992

Hanebo 1992

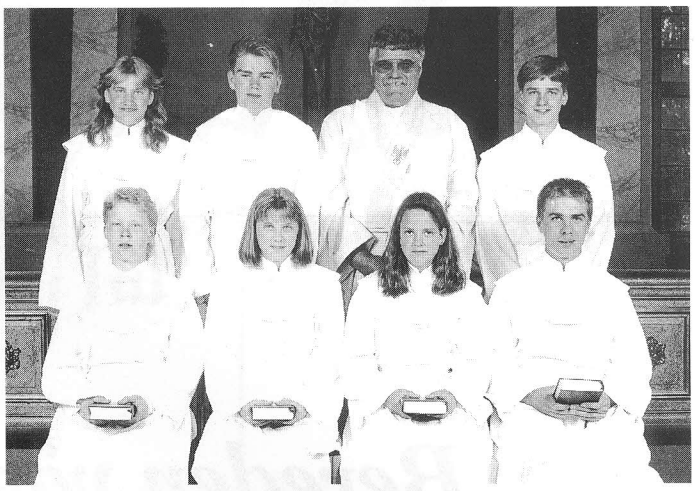

Segersta 1992

Konfirmandjubiléer 1992

Hanebo 1932

Hanebo 1942

Hanebo 1942

Segersta 1942

Segersta 1952

Segersta 1967

Anna Spinord 100 år

I Hanebo blir vi gamla, läser just i tidningen Ljusnan att fru Anna Spinord fyllt 100 år den 31 oktober. Anna är född och uppväxt i byn Svedja i Segersta församling, där hon också bott som gift. Tillsammans med maken drev hon där ett mindre jordbruk, de hade fem barn gemensamt och när maken dog 1943 fortsatte Anna att bo kvar på gården tillsammans med en son.

Anna bor numera på Hällagården i Kilafors dit hon flyttade för fem år sedan.

Red.

Victor Johnson

Hembygdsvännen och redaktören Victor Johnson finns inte mer bland oss. Men kvar för eftervärldens Hanebobor står hans fantastiskt fina forskargärning kring bygdens historia.

En forskning som gett sig uttryck i de otaliga artiklar i Hanebo Jul, som på hans initiativ började ges ut 1948 och vars redaktör han var i 25 år.

Ändå torde dessa artiklar vara en bråkdel av hans verksamhet som folklivsforskare. Den var ju så omfångsrik. Den kom att omfatta folkkulturens materiella och sociala sidor i Hanebo. Hans arbeten omfattade allt från bygdens dialektspråk till bomärken och fårmärkning, byggnadskultur och industriell verksamhet.

Han var och förblev en bygdens son, som på grund av den generation han tillhörde kunde föra ett vederhäftigt skriftspråk.

Victor Johnson var en flitig skribent i bl a tidningen Ljusnan.

Han medverkade under många år med artiklar i Hälsingekretsen av Gävleborgs läns hembygdsförbunds årligt utgivna bok "Hälsingerunor".

Ett av hans märkliga arbeten är de handpräntade böcker om hans fädernehem, Lars Anders i Lilltjära, och dess historia samt forskning kring sägner och sagor, allt vackert handpräntat i aderton inbundna böcker.

Vi alla i Hanebo Hembygdsförening är tacksamma över tillkomsten av "Hanebo Jul".

Det är många både in- och utflyttade samt ständigt hemmavarande som under årens lopp fått tillfälle att för eftervärlden, genom tidningen, dokumentera nedärvda erfarenheter och berättelser.

Harald Olsson

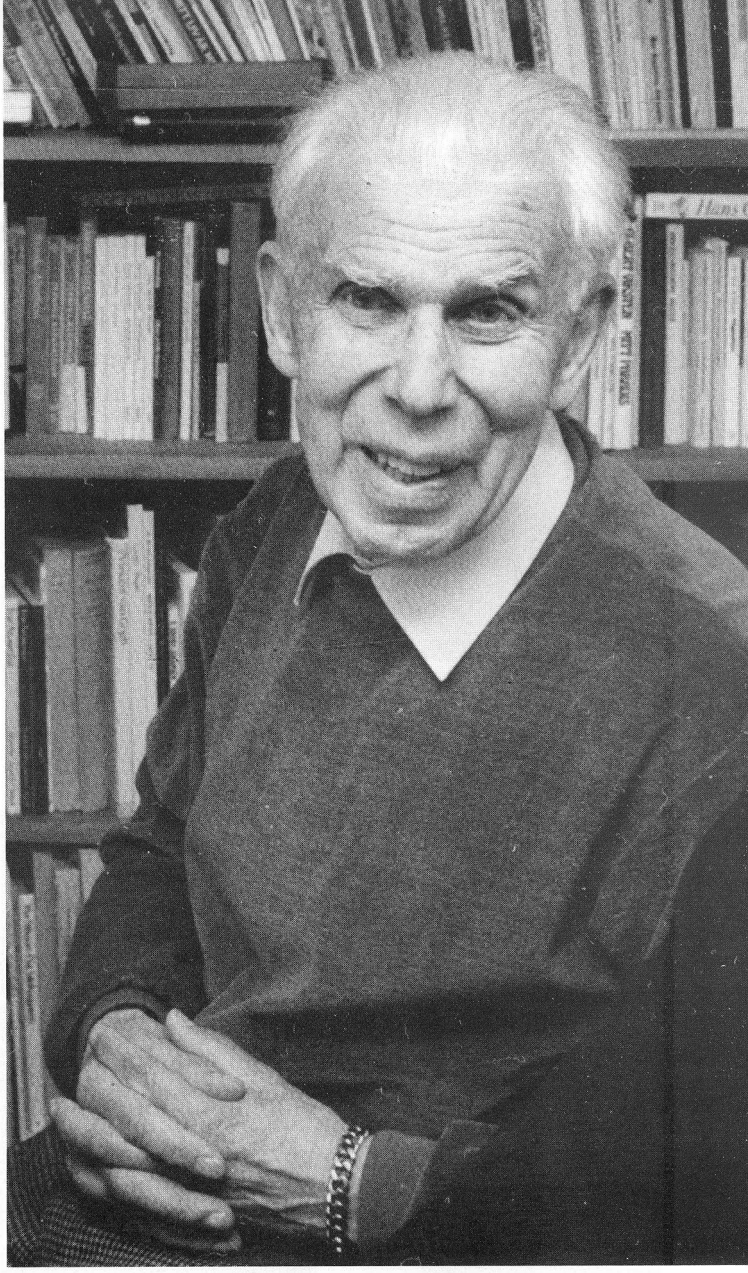

Foto: Thord Ehnberg

Barndomskyrkan

O, min barndoms kyrka i fädernas land
så gammal och vacker Du är.
Ej Du krossats av seklernas gnagande tand
far och mor finns i graven här.

Du är byggd av granit ifrån urbergets kropp
utav valkiga svettiga händer.
Jag skall minnas det gyllene kors på din topp
vart jag än mig i världen vänder.

I ditt rum vill vi samlas till andakt och bön
höra orgeltonerna brusa.
Och ditt rum skall oss minna om himmelen skön
där ej ondskans vingslag hörs susa.

Det är rikdom att bära i minnet din bild
Herrens tempel i hembygdens famn.
När min vandring är slut kanske Herren så mild
fattar handen och viskar mitt namn.

Då, min barndoms kyrka i fädernas land
vill jag sova min sömn i din jord.
Men på yttersta dagen tar Jesus min hand
och för mig till himmeslens bord.

Ewert Westling

Julminnen från 30-talet

Det kan ha varit första söndagen i advent. Jag vet inte säkert, för jag var bara tre-fyra år. För första gången i livet var jag i kyrkan. Jag fick följa med min "dagmamma" tant Selma, fick sitta på orgelläktaren med henne och hennes svägerska kyrkvaktarfrun. Vilken upplevelse, alla ljusen, alla finklädda människor – och sången. Om orgelmusiken berättade jag vid hemkomsten: "Det var en fin karl med randiga byxor och lockigt hår – och han fingra på skedarna och trampa på träslevarna – och då lät det väldigt". Tänk dialekten ur barnamun på 30-talet.

Senare blev det många kyrkobesök, söndagsskola, barnkör och konfirmation, men julottorna minns jag bäst för alla uniformer. I 14-munderingar i mörkblått och gult var man ju van att se när "storpojkarna" kom hem på permission från Kungsbäck, men till julottan kom dom värvade grabbarna och visade upp sig. Dom fanns vid regementen i hela Sverige och var fina i ljusblått, i gardenas "revbenskavajer", i flottans och flygets uniformer, blankputsade stövlar och intressanta mössor. Till vardags hade man bara sett detta på bild. Den omfattande ungdomsarbetslösheten var bland annat orsaken till att så många unga "snodde värvning", men det begrep inte en romantisk liten grabb.

En annan sak som förgyllde julfirandet var att jag då fick träffa många kusiner och andra släktingar. Eftersom vår familj var den i släkten som bodde närmast kyrkan, var det naturligt att träffas efter julottan.

På söndagsskolans julfest läste jag vers i kyrkan i sexårsåldern, men man har berättat att jag och mina jämnåriga "uppträdde" ännu tidigare.

Kyrkan var alltid fullsatt på julottan, många fick stå. Kyrkstallarna var ännu kvar, och en del åkte till julottan efter häst. Det var dock inte slädföre varje år. Om det inte hade snöat kunde min mormor göra *"urvärsruta"*. Den bestod av fem eller flera spjälor, ca 50 cm långa som man späntat, vanligtvis av töre. Dessa flätades till ett kors eller en stjärna som placerades i spiselvrån för att beveka vädrets makter. Så vitt jag minns brukade det hjälpa. Om det var någon trollformel inblandad, minns jag inte. Metoden har beskrivits i radions P1-program "Folkminnen" så den har nog tillämpats på andra håll i landet. Viktigt var också att man kört ut "dyngstan" (mockat) före jul. Då kunde man med gott samvete sätta sig långt fram i kyrkan. Om det inte blev tjäle och slädföre 4–5 veckor före jul så äventyrades denna heder.

När jag blev tonåring och började spela fiol är det framför allt två evenemang som fastnat i minnet, söndagsskolfesten i Norrfly bönhus och slädfärden till julsamkväm i Raman.

Festen i Norrfly var på annandag jul och vi repeterade alltid på juldagen hos familjen Skoglund på ålderdomshemmet. Erland Skoglund var sedan länge professionell och skrev ut "arr" anpassat till våra färdigheter. Här var julsånger och musik, tal av någon präst och småtomtar som drog en stak-kälke fullastad med godis. Det var alltid fullsatt och hög stämning.

Någon gång i mellandagarna brukade kyrkoherden varje år hålla ett helgsamkväm – ett slags jul- och nyårsbön – på "finnskogen". Många människor från hela ödemarken samlades i skolhuset i Raman. Det var ett välkommet tillfälle att träffas för alla som bodde glest och stundom väglöst. Kyrkoherden hade samlat ihop några sång- och musikintresserade ungdomar i "norrsocknen" som åkte bil till Västansjö och därifrån transporterades med häst och släde till Raman. Färden tog två timmar.

Jag tror att många av oss som var med och spelade vid dessa tillfällen har trevliga minnen, och ett bestående musikintresse.

Något äldre ungdomar från Kyrkbyn med omnejd brukade gå med "Trettondagsstjärnan", ett slags julspel som i olika varianter förekommit i hela Sverige. I Hanebo lånade man en eller flera uniformer – åt kung Herodes och hans drabanter. På 30-talet fanns fortfarande de indelta soldaternas munderingar i behåll. Dessa smyckades med "ordnar" av guld- och silverpapper, ordensband ur mattrasekorgen och träsvärd för den obligatoriska fäktscenen. "Judas med pungen" kläddes i vadmal och en avig fårskinnspäls. Han skulle samla in gåvorna efter uppträdandet. Stjärngossarna hade vita långskjortor och strutar på huvudet.

En aktör var svärtad i ansiktet. Han sjöng: "Är jag ock svart, så har solen mig bränt – men jag är från Moria land en betjänt".

Under fäktscenen sjöng man: "Jag skall mot Dig värjan vässa – mot en grym och mordisk kung". Liknande fragment av detta julspel har jag hört bl a på Tjörn i Bohuslän.

Mot slutet av 30-talet blev det intressant med dans – men såväl ekonomin som byråkratin medförde vissa restriktioner. Det var aldrig offentlig dans på juldagen och långfredagen – på vissa orter var ytterligare några dagar "dansfria". Vi som ändå ville träffa jämnåriga var under dessa tider hänvisade till föreningslivet. I Hanebo kunde man t ex vara med i NOV eller NTO, som hade jul- och påskfester i Folkets Hus resp Ordenshuset i Lilltjära. På dessa tillställningar kunde det bli amatörteater, cabare, sällskapslekar och dans. Alltsammans givetvis mycket enklare – och billigare – än i dag. Kanske också roligare.

Numera tycks man ganska allmänt tro att depressionen och arbetslösheten under 30-talet medförde livsmedelsbrist – ja t o m svält. Dessbättre var detta ej vanligt, och framför allt fick det inte märkas vid julen. Många som hade slaktat får, grisar eller kalvar delade med sig och många hade själva ett mindre jordbruk, eller åtminstone tillgång till grönsaksoch potatisland.

Doppgryta, skinka, vörtbröd och kalkon tror jag kom först efter andra världskriget hos oss, men däremot minns jag inlagd sill, lutfisk, risgrynsgröt, blodpalt och revbensspjäll. Därutöver kunde det variera: stek, kokt höns, köttsoppa med klimp, fläsk m m. Jag tror skillnaden i matvanor var stor mellan olika hushåll. Vi hade t ex grannar med traditioner från såväl Dalarna som Värmland och Småland.

Penningbristen märktes bl a på att man i vardagslag drack "korkaffe" i många hem. Man gjorde surrogat av rostat korn. Detta var alltså ingen nyhet för oss när fabrikstillverkat "surr" dök upp under kriget. Men under julen dracks det "äkta" kaffe.

Gotthard Person, Hisings Kärra

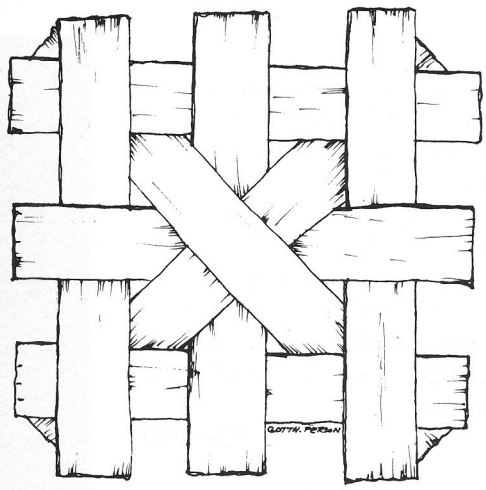

"URVÄRSRUTA"

Ny utgåva med sångaren Eric Jonsson

Det är juldagsmorgon. Klockorna i Hanebo kyrka ringer samman. En helgedom fullsatt av folk från denna socken och socknar runt omkring. De sist anlända blir hänvisade till sina platser kring altarringen. Då klockornas mäktiga ljud tystnar, vet de församlade vad som skall hända, ty detta är en tradition som har förekommit i många år i vår hembygds kyrka, nämligen att Eric Jonsson, bygdens egen sångarbegåvning, från läktaren med klar och mäktig stämma lät sina stämband ljuda i Adams julsång "O Helga Natt".

Jag fick som god vän till Eric äran att en juldagsmorgon – året var 1972 – spela in detta ögonblick tillsammans med honom i en fröjdefull atmosfär. En händelse i mitt liv som jag sent skall glömma.

Några dagar senare fick jag besök av Eric, då han önskade att få lyssna på inspelningen. Han berättade att klockan 03.00 varje juldagmorgon (julottan började klockan 06.00 på den tiden) fick Eric inleda den tidiga morgonen med att mjuka upp sina stämband för att undvika det som på sångarspråk kallas "tuppar i halsen".

Tiden gick. En vårdag träffade jag Eric vid bensinmacken i Kilafors. Sammanträffandet slutade med en överenskommelse som innebar att vi tillsammans – Eric med sin sköna stämma och

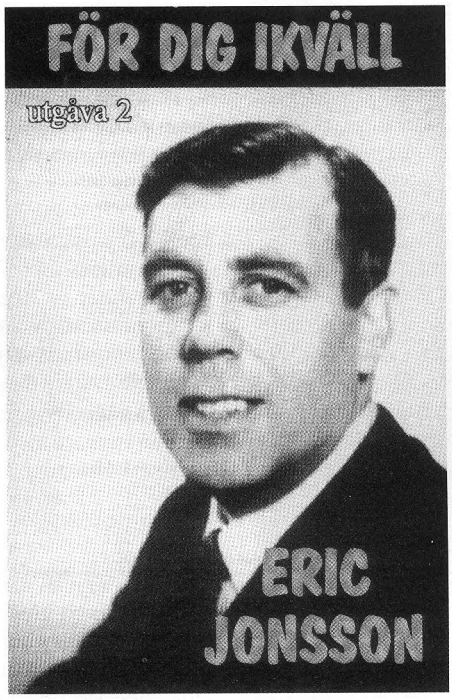

jag med bandspelare och mikrofon – i Hanebo kyrka skulle föreviga de sånger Eric så ofta fick framföra.

Strax före jul samma år. De första flingorna hade bildat ett fint täcke på marken när klockorna ringde i Hanebo kyrka. Denna gång för en omtyckt sångare som gått ur tiden. Därmed blev våra framtida planer en vårdag ej förverkligade . . .

Minnet av en i bygden och långt vida omkring känd sångarbegåvning blev upprinnelsen till skivan "För Dig ikväll". Titeln blev tagen från ett av många program som gick i radion på 50-talet, där Eric arbetade tillsammans med radions legendariske William Lind.

Allt tar en gång slut här på denna planet och detta gjorde även skivan, som visade sig ha en strykande åtgång. Efter många förfrågningar och önskemål om nyproduktion, beslöt undertecknad tillsammans med Hanebo Hembygdsförening, som står för kostnaden, att samla material till en ny utgåva. "För Dig ikväll" blev titeln även denna gång, fastän nu som utgåva 2.

Nu finns den tillgänglig enbart som kassett. Innehållet består av nytt material förutom några pärlor ur tidigare produktion. Intressant var, vid mitt sökande efter melodier ur skivorna från 50-talet, vilken bredd Eric hade i valet av ackompanjatörer då han sjöng in sin repertoar. Dussintals ackompanjatörer med bl a de från den tiden i Norden så omtyckta Harmony Sisters. De flesta inspelningarna var gjorda på märket Cupol. O Helga Natt från Hanebo kyrka är en av julmelodierna – en av 17 sånger med Eric Jonsson som finns med i utgåva 2.

Sven Olle i Bofara

Bofara Lötens syförening började sin verksamhet den 26 juni 1871.

Under många år har den utfört sitt hjälparbete till Svenska kyrkans mission, Lutherhjälpen samt till lokala kyrkliga ändamål.

Under hösten och vintern har damerna arbetat med sina alster, som sedan har sålts på auktion på Lötens bygdegård, i regel en kväll i november månad varje år.

Doris Björklund

Detta kort är taget hos Utegården i Löten omkring 1930.

”Circus” den gamla dansladan

I början av vårt sekel hade den dansanta ungdomen i bygderna långt ifrån samma förutsättningar som våra dagars vad gäller lokaler, musikanter och övriga problem. Säkert fanns dansgolv litet här och var i bygderna, men de flesta saknade tak så vid osäker väderlek hängde lördags-dansen i ”luften”.

I byn Lilltjära i Hanebo hade ungdomen dock förmånen att förfoga över en inomhusbana (det fanns även en bana utan tak, denna låg ett par hundra meter söder om ”Svenses”).

Den förra bestod av en präktig lada som utlånades av familjen i gården Hans-Hans. Av någon anledning kom ladan att kallas ”Circus” och den står ännu i dag kvar på samma plats och ägs numera av fårfarmare Gillmar Daagarsson och tjänstgör som foderbod.

En och annan äldre i byn kan ännu berätta minnen och äventyr från dansbanans glansdagar – eller rättare sagt kvällar och nätter.

På den tiden var tillgången på musikanter ganska ringa, men det fanns en populär sådan i grannbyn Gusbo och denne yngling hanterade sitt tvåradiga handklavér med imponerande takt och säkerhet. Han hette Johan Eriksson och var självskriven musiker, i ett av hörnen i ladan, då helgens svängom skulle trådas.

Gaget för en spelkväll kunde på den tiden räknas blott i ören, men spelmannens stora intresse för sin hobby utökade dennes behållning avsevärt av sommarens många logdanser.

Till logen tog sig ungdomarna för det mesta gående på de smala och krokiga byvägarna. Förutom byns ungdom kom även grannbyarnas och så förstås såväl stenhuggare och rallare. Sämjan inuti och utanför logen spårade nog ur litet ibland, men snart nog voro de åter sams, alla hade ju ändå kommit för dansens skull, till den numera smått legendariska dansladan.

Johan Eriksson fortsatte att trolla fram de gamla låtarna långt in i ålderns höst, men övergick så småningom till femradigt bälgaspel och en del melodier finns bevarade på tonband, just med Johan och handklaveret. I mitten av 1970-talet gick den försynte spelmannen bort, inemot nittio år.

Bilderna visar ”Circus” – den gamla dansbanan och byspelmannen Johan Eriksson, Vallsänge, Kilafors.

Text och foto: Siwert Månsson

Polman

Tänk att TVn våran bara
krångler,
jag sir armar å ben, dä
sir ut sömm dömm hångler,
ja ropa på käringa, men va
fanken äre,
men sir du int, sa ho,
dä ä ju Polman mä väre.

Stöle gran

Övver isen ja kånka e
julgran så kavat,
benene for unna ja jekk
ner i spagat,
ja lågg där å flåsa å sågg
bortjönnom sjön,
å ja var ju mol allena
så då ba ja en bön,
ja grunna öm ja ner tä
byggda måste kräla,
då vet ja en söm aldre mer
e julgran ska stjäla.

Bernt Andersson, Svedja

Kooperativa Föreningen Kilafors

När man skall försöka återge ovanstående förenings historia, blir man snabbt medveten om hur dålig kunskapen är om närhistorien.

Hur Sveriges kungar på 15- 16- och 1700-talen for fram det kan vi nog alla ganska bra, men det som hänt under det sista seklet, är det dåligt med.

Det kan jag inte heller skylla på någon annan, det är något som jag själv skulle tagit reda på.

Jag hade ju kunnat, medan mina egna föräldrar levde, frågat dem om hur t ex Kooperativa föreningen kom till här i Hanebo, det hade de säkert vetat om, men inte tänkte jag på detta då.

Jag skall i alla fall med minnesgoda personers hjälp försöka att återge vad som varit.

Kooperativa föreningen Kilafors hade när den bildades år 1922 nio försäljningsställen fördelade på följande orter:

1 Kilafors	4 Skog	7 Hällbo
2 Svedja	5 Lilltjära	8 Norrbyn
3 Hallen	6 Västansjö	9 Holmsveden

Föreningen skulle alltså, om den funnits kvar, firat 70-årsjubileum i år. Nu finns endast två affärer kvar, nämligen Kilafors och Hällbo.

Det var ortsbor, men även hitflyttade personer, som var initiativtrika, och som lade grunden till, att så småningom Kooperativa föreningen Kilafors bildades 1922.

För att nämna några av dessa personer, kan vi börja med Uno Pettersson, stenhuggare, Karl Johan Linder, elektriker samt Hjalmar Malander, verkmästare, samtliga hitflyttade och anställda vid Skogens Kol.

Så var det Modig och Nordin från Bruket och naturligtvis flera till.

De här ovan uppräknade kan dock kanske kallas för inspiratörer.

Första "försäljningsstället" blev vid Bruket och den gården kallades för "Labbet" och låg vid Kaffebacken.

Dit hjälptes man åt, att från järnvägsstationen, frakta varor. På sommaren drog man varorna på kärra och på vintern med kälke.

I början var det öppet på kvällarna, för om dagarna arbetade de flesta, man turades ju om att vara biträde på kvällstid.

Detta hände några år före första världskriget, kanske 1910—11. Efter något år anställdes biträden. Det var Hanna Persson och Thilan Persson sedan gift Skoglund, som var de första anställda.

Sedan efter ytterligare något år flyttades denna affär ner till centrala Kilafors och blev försäljningsställe nr 1.

Medan ovanstående hände, togs initiativ att starta en affär i Svedja, det var i stort sett samma personer som drog igång även den, sannolikt ett par år före första världskriget. Den byggnaden känner vi idag bäst som f d Noréns Café. Detta hus ägdes då av en person som hette Gustafsson. Huset har senare byggts till och såg inte alls ut som det gör idag.

Där förhyrdes en lokal och starten var lika som vid "Labbet".

Efter något år byggdes sedan den affär som blev försäljningsställe nr 2 och den blev kvar tills slutet på 60-talet då den lades ner.

Det har berättats för mig, att den första anställda i Svedja var Hanna Lindblom, sedan gift Krigh. Albin Krigh efterträdde sedan Hanna och han var sannolikt kvar tills 1922 då Kooperativa föreningen Kilafors bildades och han blev föreståndare där.

Efter Krigh kom Gustaf Sundström, vilken arbetade i Svedja till 1942, då han fick tjänsten som Hanebo kommuns förste heltidsanställde kommunalkamrer. Sundström efterträddes av Göte Lundgren vilken blev kvar till i slutet av 60-talet då affären lades ner.

Sedan var turen kommen till Lilltjära, affären där startade på ungefär samma sätt som beskrivits tidigare, omkring år 1916. Den förste föreståndaren där hette Eriksson och var verksam till 1921 då Thilan Skoglund efterträdde honom. Det har tidigare nämnts att hon arbetade ett tag vid Bruket och senare en tid i Hallen, som då kommit igång. Starten där skedde i ett uthus som tillhörde Per Skönblom, till detta kanske det finns anledning att återkomma vid något senare tillfälle.

För att återgå till Lilltjära, som sedan blev försäljningsställe nr 5, efter att under en tid benämnts 2B. Thilan Skoglund arbetade där från 1921 till 1945 då hon blev pensionerad p g a sjukdom. Efterträdare blev Åke Engberg, som sedan flyttade till Skog, där han blev föreståndare för försäljningsställe nr 4. Han efterträddes i Lilltjära av Harald Englund. Under senare delen av 50-talet lades Lindbloms privataffär i Lilltjära ner, den ägdes då av G A Wengelin. Kooperativa föreningen förvärvade då fastigheten och flyttade sin Lilltjäraaffär dit. Gunnar Olsson blev då föreståndare där. Men även den som så många andra affärer lades också ner under senare delen av 60-talet.

När Kooperativa föreningen Kilafors 1962 firade 40-års jubileum, kan man läsa ur förvaltningsrådets berättelse att föreningen omsatte 3,8 milj kr och att man beslutade ge 4% i återbäring. Då fanns nio affärer, idag är det två kvar, Kilafors, som omsätter ca 17 milj och Hällbo ca 3 milj kr och ingen återbäring.

Jag är medveten om att jämförelsen haltar, men som kooperatör, visst har mycket förändrats för konsumenterna, och kanske inte alltid till det bättre.

Jag har försökt att återge hur tre affärer av nio kom till, om det är alldeles riktigt återgivet kan jag inte garantera. Skulle gärna vilja sluta med några olika händelser ur det dagliga livet, som hänt under dessa år.

Jag har tidigare nämnt att man i början drog varorna från stationen till affärerna på kärror och kälkar. Vad det beträffar "foran", som transporterna kallades, till Svedja och Lilltjära, skedde detta under en tid med häst, en gång i veckan. Det har berättats för mig, att under en tid var det Per Karlsson, dåvarande bonde i Svedja, som svarade för körningen.

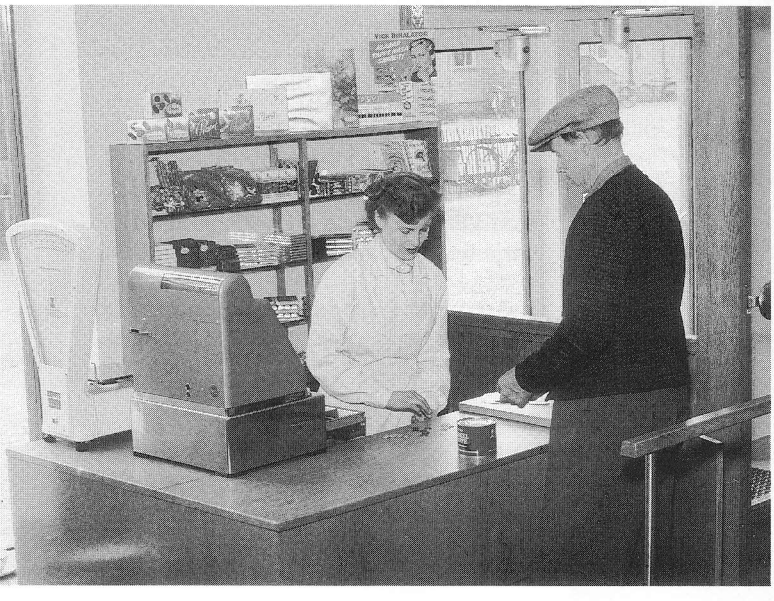

Wengelins, som senare hade lastbilsåkeri, körde också "foran" med häst innan bilarna kom i bruk. G A Wengelin berättar att hans morfar Nils Andersson brukade hämta varor nere vid Kilafors station, G A som då var "lillpojk" åkte alltid med för att ibland få hålla i tömmarna. Det hände ofta att när dom körde från stationen, gamla landsvägen förbi Sandersbergsskolan så somnade morfar i det långa motlutet, G A var då kvick att ta tömmarna och såg till att allt gick bra. Wengelins körde sedan "foran" med bil och det hände då att Isidor Wengelin, vilken var ägare till åkeriet, blev sjuk. G A, som då var 14-15 år gammal, körde bilen själv fast han var alldeles för ung för att få köra bil, men affärerna måste ju ha sina varror.

Dåvarande landsfiskalen Simon Olsson fick reda på att G A körde utan körkort. G A blev nerkallad till fiskalen två gånger, men G A förklarade, vad skulle jag göra, pappa är sjuk och affärerna måste ha varorna – han hörde inget mer av landsfiskalen, fick heller inget straff.

Man kunde handla praktiskt på den tiden.

Om jag minns rätt övertog senare Johan Edlings åkeri i Hallen körningen åt samtliga affärer.

När jag själv var "lillpojk" fick man ju ofta gå och handla till Svedja kooperativa. Det var Sundström sam var föreståndare på den tiden. En lista medskickades hemifrån på de varor vilka skulle inhandlas. Det hände då att någon vara tagit slut, Sundström lade då handflatorna mot disken, tittade bevekande på en och sa "den är tyvärr slut, kommer med foran på onsdag", det kunde då vara fredag, men det var bara till att vänta.

Så här kunde det också låta: En kvinna från en grannby kom och handlade, hon hade stor familj, många barn, maken arbetade borta hela dagarna – hon handlade och det blev tungt att bära. Cykel eller tillgång till hästskjuts eller bil hade hon ej heller. När inköpen var avklarade sa hon till Sundström: "På andra ställen har dom häst och en körkarl som kör hem varorna till folk – ni kunde väl åtminstone ha en springpojke här, men ni såge väl helst att man bure ihjäl sig, så ni slapp se en mer".

Så till sist något om vad som kunde hända vid de distriktsmöten som hölls, "koopramöte" sa man i allmänt tal. Numera heter det Konsumstämma med någon föredragande från Gävle. Tillbaka till "koopramötet". En medlem begärde ordet och framhöll vikten av att handla allt på Kooperativa, för där finns vad man behöver, det som ej fanns hemma skaffade ju affären hem, framhöll personen ifråga, att vara köptrogen var viktigt. Efter hans inlägg begärde en annan medlem ordet och sa följande: Det hände i den här lokalen, vid ett tidigare distriktsmöte, att en medlem tappade bort sin mössa här, när denna sedan återfanns, visade det sig att den var köpt hos Bollnäs Hatt- Möss- och Pälsvaruaffär. Att det var den förre talarens mössa, har säkert läsaren redan listat ut. Stor munterhet i lokalen – det var på den tiden då det ännu fanns humor, den är idag tyvärr en bristvara.

Erik Skoglund

Kanske kan vi i nästa Hanebo Jul få berättat för oss om vad de första affärerna hade för sortiment!

Red

Bilderna är lånade av Kilafors Fotoklubb.

Friluftsgudstjänst vid Landabanan

Alla fick inte plats i tältet, men lyckligtvis upphörde regnet ganska snart.

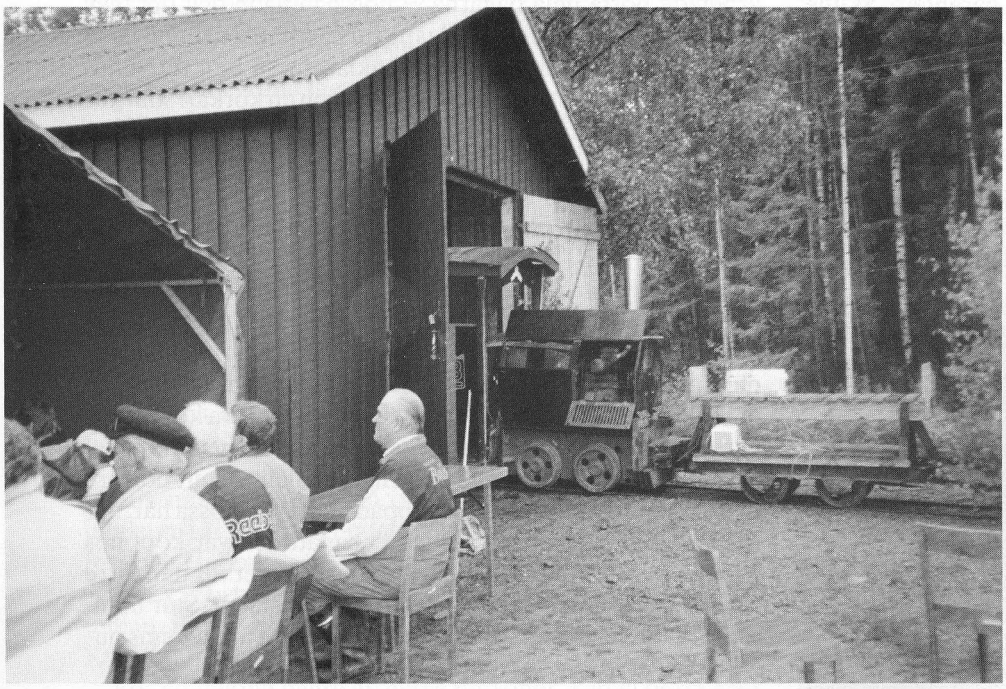

Efter gudstjänsten blev det kaffe och en åktur på järnvägen.

Söndagen den 23 augusti hölls friluftsgudstjänst för Segersta och Hanebo församlingar vid Landabanans anläggningar på initiativ av Sven Svedberg, en av entusiasterna för järnvägsbygget. Trots det något regniga vädret samlades ett 70-tal personer, de flesta kunde beredas plats i det stora tält föreningen hade monterat upp. Gudstjänsten leddes av kyrkoherde Sindmark och predikan hölls av Marie Söderqwist, Kerstin Hanérus fanns vid orgeln, PRO-kören fanns på plats och dessutom dragspelarna Joel Svedberg och Bertil Åberg.

Efter gudstjänsten bjöds till kyrkkaffe, varvid en frivillig avgift gav föreningen 800 kronor. Sedan vidtog olika aktiviteter som pilkastning, lotterier och loppmarknad samt en kortare promenad-bingo. Naturligtvis bjöds deltagarna på en åktur efter den del av banan som hunnit byggas.

Föreningen för Landabanan har som mål att återuppbygga en del av den gamla hästdragna järnvägen som invigdes år 1861, då för att sammanbinda transporter mellan sjöarna Varpen och Bergviken, förbi de strida Landaforsströmmarna. Syftet nu är att skaffa ytterligare en kulturell begivenhet i Segersta utöver Borgberget, gravfälten vid Mårdnäs, Hembygdsgården och kyrkan. Föreningen är helt ideell utan komersiella krav och kan arbeta uteslutande tack vare gåvor från såväl medlemmar som privatpersoner och företag, inte minst har ortsbefolkningen stöttat oss.

Den här dagen gav oss en kassaförstärkning på tretusen kronor. Tack alla glada givare! Vi fortsätter oförtrutet med järnvägsbygget till sommaren och ni är alla välkomna till oss, vi finns där varje tisdagskväll under sommartid.

FÖRENINGEN för LANDABANAN
Yngve Eriksson
ordf

Öringmete i Tönsån

berättat av Sten-Björn Sköld

Sakta, lite hukande, smyger jag fram mot ån. Solen, som om några timmar skall försvinna ned i Hälsingskogen, har jag mot mig. För att inte ge någon skrämmande skugga för öringen, som finns därute bakom någon av de stenar, vilka skapar skugga och gömsle för dem.

Försiktigt, sträcker jag fram bambuspöet med den svarta reven och låter masken försvinna ned i den virvlande strömmen. I samma ögonblick som den dras in, bakom en av stenarna, sträcks reven och liksom delar vattenytan. Jag lyfter spöet och känner fisken. Genast förstår jag att den sitter där.

Det känns att det är en fin bit, som sliter och drar, men den ger snart upp och följer med in till stranden.

Öringen, för det är en sådan, är omkring trettio centimeter lång, jag krokar av och med ett slag dödar jag den, innan jag låter den glida ned i fiskeväskan.

Senare under fiskekvällen, när myggen alltmer för sig påmind, tar jag upp ytterligare några öringar, men låter dessa gå tillbaka i vattnet, eftersom de är mycket mindre.

Det här fisket var jag med om i Tönsån i början av 70-talet.

Tjugo år senare var öringen borta från Tönsån. Varför? Kanhända är det försurningen eller minken, som är orsaken. Kanske är det något annat?

När jag vid ett tillfälle samtalar med några tönsenbor berättar de, att det förr fanns gott om öring i ån, till och med den kände författaren Hans Lidman besökte denna å. När samtalet kommer in på miljöförstöring, så kommer många frågor upp – kan den moderna skogstekniken vålla skador? Om exempelvis oljor och bensin kommer ner i vattenflöden bidrager detta säkert till att fisken inte längre trivs i dessa vattendrag.

I Djupsjöbäcken finns ännu ett gott bestånd av öring och likaså i Bodtjärnsbäcken. Sommaren -90 började arbetet med att flytta öring från dessa bäckar till Tönsån och vi har nu sett en viss tillväxt hos dessa fiskar.

Flyttningen av öring har fortsatt och dessutom har några bybor på eget initiativ tillsammans med fiskevårdsföreningen byggt lekplatser i ån.

Vi inom fiskevårdsföreningen har funderat över varför Tönsån inte återhämtat sig? I bäckarna tycks ju fisken klarat sig bättre – om det kan ha med vattenströmmningen att göra eller att vattnet i bäckarna har ett högre pH-värde?

Dåvarande ordf Rolf Nyqvist skriver här ut det första fiskekortet i föreningen till vice ordf Birger Dahlberg. Årskortet kostade 50:-. Foto: Göte Nyman.

Vår förhoppning är att Tönsån, som många dömt ut för alltid, åter skall bli den öringå, som den en gång var och där så många människor upplevt sina fiskeäventyr.

Utdrag ur verksamhetsberättelse från Hanebo–Segersta fiskevårdsförening.

Föreningen bildades 1982 och fick första året 269 medlemmar och har i år firat 10-års jubileum.

Ett startkapital om 3 000 kr skänktes av Georg Linderoth.

Redan första året började föreningen med provtagningar, analyser och provfiske.

Utsättning av röding och regnbåge gjordes hösten -82 i Hammarsbo-Rödtjärn och i Björktjärn släpptes bäckröding.

Arbetet med utplantering har fortskridit och i flera vatten har fångstfärdig fisk satts ut kontinuerligt. Två fina put-and-take-vatten är Björktjärn och Ondtjärn.

I Västansjö-Rödtjärn infångades avelsfisk för kramning. De befruktade romkornen sattes för tillväxt i Hällbo fiskodling.

1984 anställdes Armand Elftorp som fiskevårdare, vilket innebar att föreningen kunde ta itu med bl a miljöproblem.

Föreningen arrangerar fiskedagar med olika aktiviteter, som visar sig vara mycket uppskattade. Från 1990 har Armand Elftorp undervisning i Hanebo och Segersta skolor om vatten- och fiskevård. Eleverna i dessa skolor deltog i en uppsatstävling "Mitt bästa fiskeminne" och vinnare var Josefin Nygren, Lilltjära skola.

Föreningen har nu 925 medlemmar, vilket visar att stort intresse finns för sportfiske i våra trakter.

Nuvarande styrelse: Sten-Björn Sköld, ordf, Ingela Löberg, kassör, Karl Gustav Alrup, sekr, Armand Elftorp, Nils Persson, Per Jonsson, Mikael Persson, Inge Larsson, Birger Dahlberg, Folke Norin och Erik Eriksson, de tre sistnämnda har innehaft sina styrelseposter under de tio år som gått.

Iordningställande av lekplats vid Björktjärn i Segersta.

Historis

signerade

Det finns personer, som av eget intresse dokumenterat föremål och händelser i vår omgivning, vilket senare blivit historia och därmed fått kulturellt värde. I dag minnesbilder att förmedla till kommande släkten.

Per Norberg – "StålPer", som han även fick heta, var under sitt verksamma liv bosatt på gården "Ståls" (Stålers) i Lotan, där han i dess omgivning med sin kamera,

Fällning av träd med stocksåg där fotografen själv står till höger på bild.

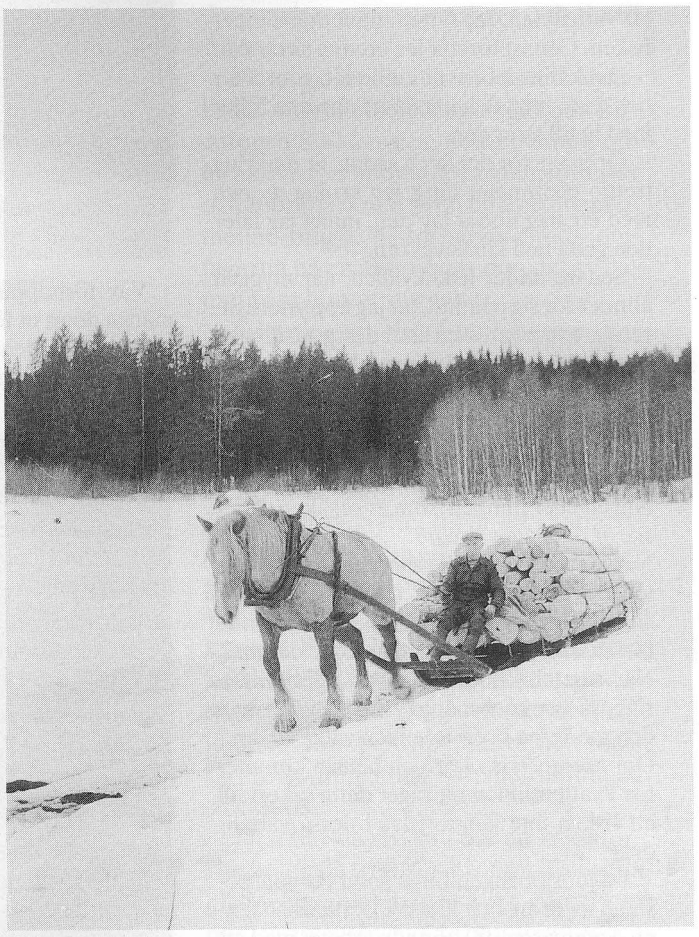

Timmer- och massavedskörning med häst.

Pojke vid bäck – en varm sommardag, troligen på väg att hugga kolved, sågbladet inlidat i papper och hoprullat, fastspänt på ryggsäcken.

ka bilder

er Norberg

av märket Hasselblad, sökte fånga motiv, som för honom var av intresse och som låg till grund för den verksamhet han i sin dagliga gärning utförde.

Jag har med lånat material av Erik Sjööns i Västansjö sammanställt några motiv. Bilder från 40- och 50-talet. – En svunnen tid i vår egen historia.

Sven Olle i Bofara

Plöjning med hästar i par.

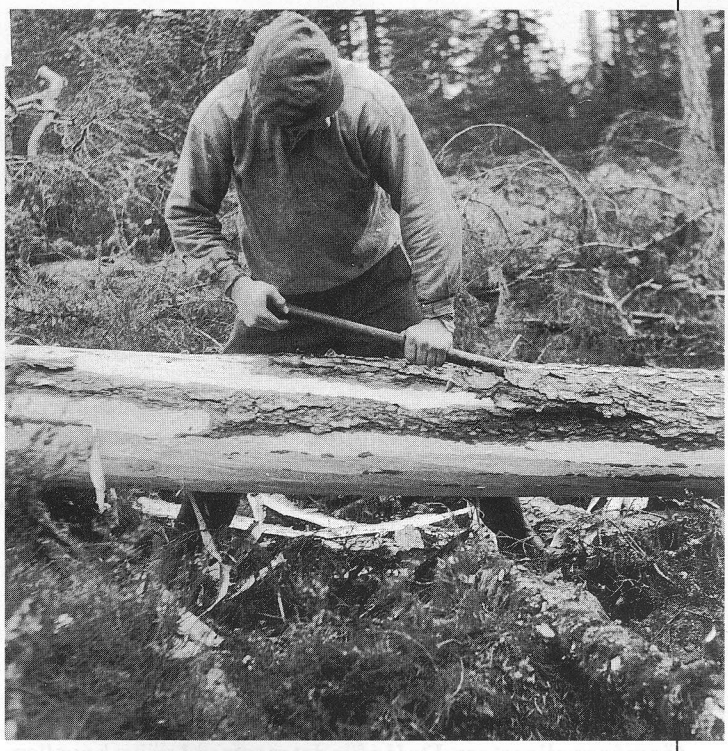

Barkning med spade.

Rast vid skogskojan.

Karta och verklighet

Det finns något som alltid imponerar på mig – det är gamla kartor. Utan de moderna instrumenten kunde människor förr i världen få ner verkligheten på papper på ett sätt som bara kan beundras. Ett exempel är den karta hembygdsföreningen tryckt upp över "Sädersta och Hanebo socknar uti Söddra Helsingland". Förunderligt väl stämmer sextonhundratalets uppfattning om verkligheten med den nutida Gula kartan från Kartverket i Gävle. Hur kunde människor förr i världen egentligen utföra detta?

Ja, även utan kartor beskrev människorna naturligtvis verkligheten för varandra. De berättade var de varit med hjälp av platsernas läge och även vad som varsiggick där. Låg gårdarna i lä av ett berg gällde det att beskriva hur berget såg ut. Ett karaktäristiskt utseende på en ås kan ha gett det namn som dagligdags nu används flera hundra år senare. Slåttades sjögräs till vinterfoder och låg byn vid en tjärn – ja, då blev Stråtjära ett lämpligt namn (som Victor Johnson beskrev i Hanebo Jul 1990).

Men inte enbart byar och platser fick namn. Det förekommer även ägonamn. Ur boken "Ortnamn i Hälsingland" av Stefan Brink citeras: "I det gamla bondesamhället hade var gård ett otal ägor att så, skörda och slå. Åkrarna var inte alltför många eller stora. De låg för det mesta vid själva bovallen. Ängarna och slåttarna var däremot spridda över stora arealer. Man måste hålla i minnet att så gott som all upptänklig höbärande mark slogs förr."

Det föll sig naturligt att benämna områdena, av rent praktiska skäl. Granåker, Tjäränge och Storsvalen är namn som förekom. De är lätta att förstå. Vad stod Lisslind eller Liss-lill för? Vilka gamla namn är fortfarande i bruk för övrigt? Förhoppningsvis är de bevarade i byarna.

Andra namn som vid första anblicken på en karta verkar oförståeliga är t ex Djäkneåker, där den ligger långt från stadens läroverk. Eller Prästänge, fjärran från socknens kyrka. Det finns tankar om att Djäkneåker i Granbo kan ha fått sitt namn efter Erik Djäkne, den fogde som under 1400-talet ägde stora delar av Lingbo. Han finns med i historierna kring Faxeupproret 1435 och måhända har han tagit mark i pant här i Hanebo, där han lär ha bott i Fly. Prästänge skulle kunna vara en gåva till kyrkan, då den har samma ägonummer som Prästgårdens marker.

Allt detta är antaganden, som dock logiskt ser ut att hänga ihop. Sanningshalten är svår att bestämma, men att människors beskrivningar och göranden och låtanden avsatt sig i bygdens namn är självklart.

Gunnel Brolin

När elektriciteten kom till byn

berättar Olle Frank i Västerberg om.

Enligt vad våra föräldrar har berättat, så hände två stora saker detta år. Året var 1914 då första världskriget utbröt, och byn *Västerberg* fick elström. I förhållande till dagens materiel i ledningar och tillbehör, så var det förstås mycket primitivt.

Utomhusledningarna var utav blank järntråd och inomhusledningarna var isolerade och fästa på porslinsknoppar.

Mätare för strömförbrukningen fanns tydligen från början. I många gårdar sattes det in en sådan "makapär" gömd i en skrubb på övre våningen.

Men det var bara strömmen till belysning i bostaden som mättes, strömmen till ekonomibyggnader och elmotorer tog elbolaget ut fasta avgifter för. I en del gårdar hade man strömbegränsare, men detta var mycket besvärligt ty tände man för många lampor, så bröts strömmen.

Jag minns att på 30-talet när vi kapade årsbehovet av ved, brukade vi hänga lösa trådar på matarledningen, vilken gick genom byn.

Förbättringar har skett undan för undan. Elmätaren har bytt plats inte mindre än fyra gånger på denna gård. Första flyttningen skedde från en skrubb till en annan på övre botten i huset. 1942 placerades elmätaren i köket och då kopplades strömmen för belysning i ladugården på den också.

1950 var det dags att få en elcentral monterad, ute på stolpe, där all förbrukad ström mättes upp.

Under 70-talet ökade strömförbrukningen undan för undan, så transformator och matarledning blev för svaga. Kraftbolaget gjorde då vissa förbättringar i transformatorn, efter detta blev det en viss förbättring, men strömförbrukningen ökade dessvärre, så i mitten av 80-talet blev det för besvärligt. Kraftbolaget fick åka här och byta säkringar varannan dag. Vi uppmande dem då att sätta in större säkringar vilket bolaget också gjorde – men med den följden att då brann säkringsboxen. Bolaget hade då i flera år lovat större transformator och ledningar.

Transformatorn byttes ut samma sommar och året därpå fick vi ny matarledning, så nu är vårt behov av elström säkrad långt fram i tiden.

Småtomtar och magisk kraft

En mörk decembermorgon med snö på marken och kyla i luften, kom en lång rad barn gående upp till hembygdsgården i Hårga. En gammal lykta med levande ljus hängde på bron och hälsade välkommen med sitt milda sken.

Barnen stampade snön av skorna och steg in i det stora köket. Där var varmt och skönt. En stor brasa brann i den öppna spisen och det stod ljus i fönstren. Där var dukat ett julbord som det kunde se ut i ett sådant hus för ungefär hundra år sedan. På det stora slagbordet låg en vit damastduk och mitt på bordet stod ett stort fat med korngrynsgröt. På en smörstol var smöret upplagt med ett grenljus nerstucket mitt i och på ett sovelfat låg den hemgjorda osten. På bordet låg och en julhög för varje medlem i familjen. Julhögen bestod av olika sorters bröd och kanske ett äpple på toppen.

Barnen hade kommit för att höra när Ylva Holmgren berättade om hur det var att fira jul förr i världen. De fick höra om alla förberedelser inför julen. De kunde titta på den vackra halmkronan som hängde över bordet och som var föregångare till julgranen. De fick veta varför det låg halm på golvet och att korset av vass under bordet skulle skrämma bort de onda andarna. Man var mycket skrockfull på den här tiden och alla visste att småtomtarna, andarna och den magiska kraften var i rörelse under julen.

Dagens barn är inte lättskrämda, men eventuellt var det några som funderade över småtomtarnas vara eller icke vara när de lämnade hembygdsgården med ett pepparkakshjärta i handen. De barn som besökte Hårga på dagen, kom alla från Kilafors skola, men på kvällen kom en blandad grupp barn tillsammans med föräldrar och kaffekorgar.

Det var en mycket trevlig dag och det känns extra trevligt att kunna utnyttja vår fina hembygdsgård även på vintern och vi hoppas att julbordet kan bli tradition.

Ylva Holmgren

"ELDDON"

Man slår stålet mot flinta för att framkalla gnistor, som sedan antänder fnöske.

Flinta är en bergart som för Sveriges del finns i Skåne.

Förutom till eldslagning har flinta använts till vapen och redskap. Flinta som använts till flintlåsgevär har hittats nergrävt vid flygplatsen i Mo, det var ju där Hälsinge regemente en gång började.

Fnöske gjordes, av på lövträd växande tickor och användes förutom till eldslagning även som blodstillande medel.

Beskrivning för tillverkning av fnöske finns i Nordisk Familjebok.

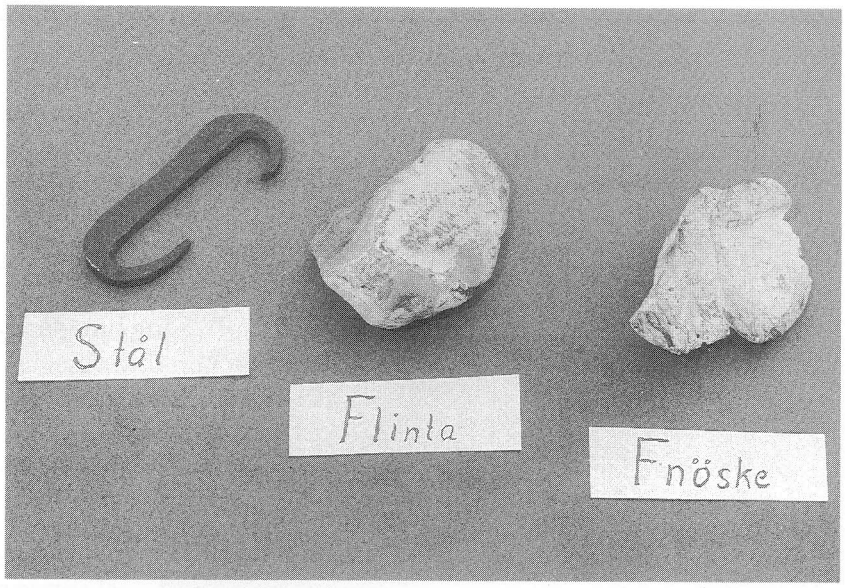

Text: Anna-Lisa Olsson
Foto: FSR kilafors

Hallen-ättlingar har släktträff i USA

Den 2 maj 1833 föddes Lars Hansson i Hallen och den 1 juni 1857 gifte han sig med Inga Kajsa Persdotter, född den 16 februari 1837.

De var bosatta på Östra Hallen 5 i Östanåa och de fick 10 barn.

Lars gick ur tiden den 2 oktober 1888 i samband med en olycka med en skenande häst har det berättats för mig. Inga Kajsa avled den 6 augusti 1909. Om det är någon i dag som ägnar dem någon tanke så är det förmodligen inte många. En dag om året, den första söndagen i juni står det dock i centrum för en aktivitet som engagerar 100–120 personer. Det är Larsson Union som har sin årliga sammankomst och det sker i Kansas, USA. Lars och Inga Kajsa hade nämligen 4 barn som i slutet av 1800-talet utvandrade till USA eller N Amerika som det står att läsa i kyrkböckerna.

De som utvandrade hette Hans Larsson, född 1857, Karin Larsdotter, född 1859, Per Larsson, född 1861 och Johan Erik Janne Larsson, född 1873. Några år efter dessa utvandrade tre barnbarn (en son och två döttrar till Inga). Anna och Johan 1900 och Helen 1907. Det är alltså ättlingar till Lars och Inga Kajsa på fem grenar som med denna sammankomst försöker att hålla samman och bevara bandet med Sverige. För att riktigt understryka svenskheten bär man sitt namn i en "dalahäst" på rockslag, blus eller annat plagg. Hästarna har fem olika färger så att man kan se vilken gren bäraren representerar.

De barn som stannade kvar i Sverige var Inga Modig, Lars Larsson, Anna-Lena Svedlund, Margareta Larsdotter, Bricken Sköld och Jonas Larsson. Margareta och Jonas dog utan barn.

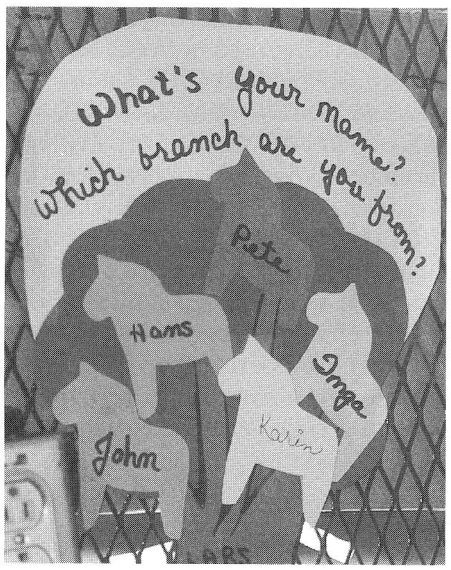

Älgpass 7

Har suttit på mitt pass och tankarna
har farit,
på det mesta som finns i ett
dagligt liv,
hälsan, pengar och på tider
som varit
och späntar några stickor
med min nya kniv.

De första timmarna är härliga
på morron,
när man sitter med bössan
över knät,
det flaxar till bredvid passet
jag skvatt till, det var orren,
han slår ner i en dunge så tät.

Jag tror klockan var åtta då jag hörde
ett hundskall från grannlagets hund,
så inte en fena jag rörde,
det kan komma nåt vilt var sekund.

Men skallet dog bort så jag
tog fram min flaska,
drack en kopp kaffe
och grilla en korv,
tappade korven den låg där
i askan
jag tittar på klockan den
börjar bli tolv.

Jag slängde ett öga bort mot
myrens rand
där stod det en reslig tjur,
med kraftiga horn, och själv
darrig hand,
jag tryckte av och han föll
som en fur.

Där ligger han nu med sin
månljusa bringa,
han fick sluta sitt liv vid
pass nummer sju,
jag trodde ej jag kunde
min vekhet betvinga,
men han stöp för en kula
från min 8:57.

Bernt Andersson, Svedja

Glimtar från skolans historia i Hanebo socken

1842 var ett märkesår i den svenska skolans historia. Då fick vi vår första folkskolestadga, som föreskrev att minst en skola med examinerad lärare skulle finnas i varje socken. Det är alltså 150 år sedan Sveriges riksdag fattade detta viktiga beslut. Med vårt mått mätt var det en anspråkslös reform, som dock kom att få stor betydelse för tillkomsten av en obligatorisk skola.

Den första undervisningen

Låt oss börja med att gå ännu längre tillbaka i tiden och se hur undervisningen för barnen då var ordnad i vår socken. Den första extra ordinarie läraren, som är känd till namnet, var Daniel Olsson i Hallen. Enligt ett visitationsprotokoll från 1701 var han "väl fallen att lära barnen icke allenast att läsa utan ock att skriva".

Kyrkans ansvarstagande för skolväsendet framgår av 1686 års kyrkolag, som föreskriver att klockaren skulle sköta den grundläggande läsundervisningen. Hanebo sockens storlek gjorde det naturligtvis nödvändigt att han fick hjälp av extra lärare. Vi känner namnet på två av dem som var verksamma 1752, nämligen "den ofärdige Per Persson som flyttades omkring i åtskilliga byalag" och den avskedade soldaten Lars Gran.

Skolrotar

1773 indelades Hanebo i 3 skolrotar. Den första bestod av byarna Gusbo, Håkanbo, Lilltjära, Svedja, Sibo, Kilbyn, Ladänge, Hammaren och Kilafors bruks nedre hammare med Gudmund Ersson som lärare.

Jonas Eriksson Svedberg var lärare i den andra roten omfattande Hallen med övre hammaren, Löten, Bofara, Västerberg, Lotan, Knisselbo och Västansjö.

Tredje roten omfattade Sörfly, Kvarnböle, Norrfly, Innantjära samt Norra och Södra Kyrkbyn. Lärare för den skolroten var Lars Jakob Phragmén.

Finnbyarna Stugubacken, Gopan, Raman, Mårdnästorp, Tönsen och Katrineberg hade frihet att antingen sända sina barn till någon av lärarna mot vanlig veckolön i form av säd eller kontant betalning eller också anställa någon av dem mellan ordinarie terminerna med skyldighet att då hålla honom med kost, husrum m m. En förbättring skedde 1813, då den nitiske kyrkoherden Olof Moberger lyckades genomdriva tillsättning av 6 lärare med var sin skolrote.

Kyrkans roll

Någon regelbunden skolgång för barnen blev det dock inte trots påstötningar vid visitationer och husförhör. Kyrkoherde Moberger blev emellertid sjuk och orkade inte ta itu med de försumliga sockenborna. När därför hans vice pastor Jakob Wadman vid husförhör märkte hur okunniga vissa barn var, erbjöd han sig att bli deras lärare. Några dagar i veckan undervisade han i det gamla tingshuset, i närheten av kyrkan, i läsning, räkning, skrivning och kristendom. När ryktet spred sig hur duktig lärare den snälle pastorn var, kom barnen till honom från när och fjärran.

Bland lärare som tillsattes av pastor Wadman kan nämnas Olof Larsson i Fly för Norrsocknen och Olof Olsson i Svedja för Lilltjära och Vallsänge.

Skolmostrar

Stor betydelse för läsfärdigheten i byarna hade också den verksamhet, som några självlärda kvinnor, "skolmostrar", bedrev. En av dem var Brita Larsdotter, "faster Brita" från Lilltjära nr 3, Lars-Anders. Hon gick i början av 1800-talet runt i gårdarna och samlade barnen omkring sig och "höll skola". Att ansträngningarna att lära Haneboborna att läsa hade burit frukt, visar gamla husförhörsprotokoll. Av dem framgår att de flesta sockenborna kunde läsa, långt innan den allmänna skolplikten infördes.

Den nya folkskolestadgan

Men kravet på bättre kunskaper blev allt starkare. Så kom då den nya folkskolestadgan, daterad 18 juni 1842, och redan

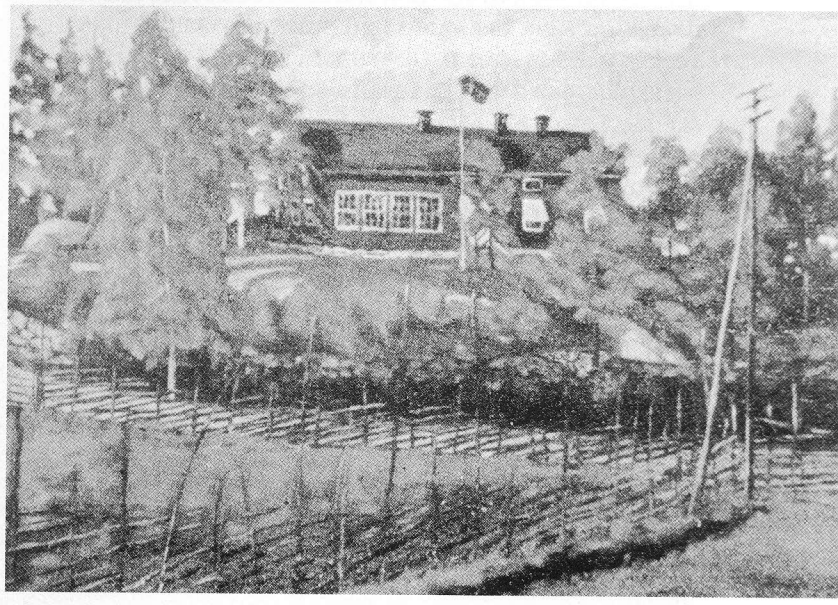

Hanebo sockens äldsta skolhus i Kyrkbyn.

11 december tillsatte sockenmännen under pastor Wadmans ordförandeskap en skolstyrelse. Den bestod av kyrkorådets medlemmar och brukspatron C A Rettig och fick i uppdrag att inkomma till stämman med förslag om hur skolväsendet skulle ordnas.

I mars 1844 var förslaget färdigt, och det innebar att i socknen skulle inrättas en fast skola och 3 flyttande småskolor. Skolstyrelsens tankegångar föll dock inte i god jord och avslogs av stämman, som nu hade fått en ny ordförande, nämligen kyrkoherde Söderberg. Ett nytt förslag framlades i oktober och godkändes. Det gick ut på att hos domkapitlet och Kungl Maj:t anhålla om befrielse från föreskriften om tillsättande av examinerad folkskollärare "såsom härstädes hinderlig för huvudändamålets vinnande, som är en nödig kristendomsundervisning för alla församlingsbor".

Med över 400 skolpliktiga barn, fördelade på 8 ungefär lika stora rotar, skulle behövas 4 lärare. Det ansågs att varken församlingens egna tillgångar eller det obetydliga statsbidraget skulle medge detta. Man anhöll därför att "Kungl Maj:t måtte täckas i nåder tillsvidare tillåta de redan antagna sockenskolemästarnas bibehållande". I ansökan beskrevs de som "män i sin starkaste ålder, redan försedda med torp och bostäder, samt under närvarande omständigheter att anse sitt kall vuxna".

Domkapitlet medgav dock inget avsteg från den kungliga stadgans föreskrifter.

Det första reglementet

Nu fick skolorna i Hanebo sitt första reglemente, som länge kom att gälla. Skoldistriktet indelades i 4 områden, vardera omfattande 2 rotar.

1:a området: Utibygden och Kyrkbygränden.
2:a området: Kilafors, Belse, Hammaren och Hallen.
3:e området: Den övriga delen av Sörsocknen.
4:e området: Flygränden och de s k Segerstabyarna (Granbo, Böle och Acktjära).

I varje område skulle undervisningen ske på hösten från Mikaeli till Allhelgona i den ena roten och sedan lika länge i den andra samt om våren från mitten av januari under 10 veckor i vardera roten. Alla barn från 7 till 14 års ålder skulle gå i skolan, och det var byvarktarens skyldighet att se till att så skedde. I en rote där skola inte pågick skulle skolmästaren ge barnen hemläxor som förhördes varje lördag. Två gånger om året, till jul och midsommar, hölls av pastor examen i sockenstugan med ett område i sänder.

Skolmästarna avlönades dels med en bestämd mängd säd från varne bondgård dels med en årlig avgift för varje mantalsskriven person och dels med ett årligt bidrag från Kilafors Bruk. Avdrag gjordes dock med en viss summa, som tillfördes socknens skolkassa. Skolmästarna erhöll dessutom kost och husrum av de rotar, där undervisningen pågick. Ett tjänligt skolrum skulle tillhandahållas turvis av byamännen i roten. Undervisningen fick dock inte flyttas oftare än 3 gånger om året.

För att förstärka skolkassan började nu bl a upptas kollekter i kyrkan och göras insamlingar vid bröllop och begravningar.

Svårlösta frågor

Två kostsamma frågor var ännu inte lösta. Dels skulle en examinerad lärare anställas enligt lag och förordning och dels skulle en acceptabel bostad ordnas åt tjänsteinnehavaren.

För att lättare efterleva den nya skolstadgans bestämmelser beslutades 1845, att Hanebo och Segersta skulle bilda ett skoldistrikt med gemensam examinerad lärare, som turvis skulle avbyta skolmästarna i deras rotar. För att få medel till detta beslutade man också att förkorta lästiden från 30 till 24 veckor och som en följd därav sänka lärarnas löner.

Nu visade det sig att den nye lärarens bostadsfråga var svårlöst, och därför valde man att först bygga skolhus med lärarbostad och vänta med tillsättning av tjänsten.

Man ser tydligt att sockenborna ansåg att skolstadgans bestämmelser var allför långtgående, coh den nya lagen togs därför emot utan nämnvärd entusiasm.

Socknens första skolhus

När den nya skolan skullle byggas, började man genast tvista om var den skulle ligga. Först beslutades att förlägga skolan till en av socknen ägd tomt på Hälla, söder om Karlslund. Ett

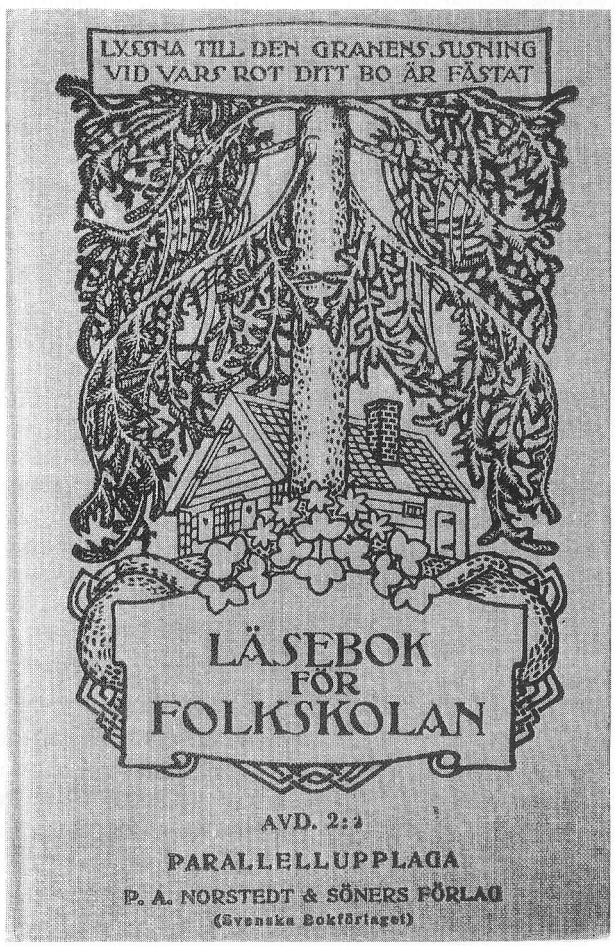

Läsebok för folkskolan som utkom med sin första upplaga 1868, var den första större profana bok som nådde ut över hela Sverige. Så småningom fick den sin kända omslagsbild, tecknad i jugendstil av Olle Hjortzberg. Granen står som vårdträd på blåsippskullen vid den lilla stugan.

stycke angränsande mark måste emellertid köpas för att ge läraren möjlighet till självhushåll. Då markägaren brukspatron Rettig begärde ett – som man tyckte oskäligt pris – beslutade man i stället att bygga skolan på prästboställets mark i Norrbyn. Detta beslut överklagades av brukspatron Rettig, baron Lars Åkerhjelm m fl, sedan brukspatronen nu förklarat sig villig att skänka all behövlig mark. Överklagandet lämnades dock utan bifall, och under stor bitterhet från de besegrade började grunden läggas redan samma år och virke kördes fram under vintern. Sommaren 1850 timrades detta socknens första skolhus, kärnan i den byggnad, som idag ägs av Åke Nilssons motorfirma. Bönderna höll virke och utanvidsmännen (backstusittare, människor som levde på tillfälliga arbeten) skulle svara för byggarbetena men måste föreläggas vite för att kunna förmås tilldetta. Tegel, spik, krut m m samt inredning bekostades gemensamts. Huset innehöll ett klassrum, ett avklädningsrum, tre rum och kök jämte vindsrum. På hösten 1851 började så undervisningen i vår första folkskola. Haneboborna tog alltså god tid på sig för att uppfylla folkskolestadgans bestämmelser.

Nytt reglemente

Av reglementet, som antogs samma höst, framgår att i Hanebo skall finnas 4 folkskolor, en fast för hela församlingens barn och 3 flyttande, som omfattar var sitt område. Undervisningen skall bestridas av en examinerad och 3 oexaminerade lärare. Ett par paragrafer ur det nya reglementet ger oss en intressant inblick i dåtidens skolförhållanden.

"Terminerna äro årligen tvenne, nämligen höst- och vårtermin, som börjar resp 15 september och 15 februari. Läsningen pågår alla söckendagar från kl 9 till 12 fm och från kl 2 till kl 5 em, såvida dagsljuset tillåter. Före läsningens början användes 1/2 timme till morgonbön, som med bibelläsning och psalmsång skall i lärarens närvaro varje dag förrättas, likaså aftonbön."

"Efter fyllda 9 års ålder är varje barn förpliktat sön- och helgdagars högmässogudstjänster övervara, men kan, i anseende till bristande utrymme, någon säskild plats i kyrkan dem icke anvisas. Dock bör varje måndag predikoförhör anställas."

Impopulär

Hur impopulär den nya skolan i Norrbyn var visade sig snart, då inte ens barnen i grannbyarna skickades dit. Sockenstämman måste redan ett år efter skolans tillkomst med skärpa påminna föräldrarna om deras plikt att, när barnen fyllt 8 år, sända dem till skolan.

De flyttande småskolorna hade ju hittils hållit till i hemmen och ofta i samma rum, där husbondfolket vistades med sina sysslor. 1886 beslutades dock att särskilda skolrum skulle hyras och riktiga skolmöbler anskaffas.

Folkskolan byggs ut

För att förkorta många barns långa skolväg och för att förbättra undervisningen började men från 1870-talet och framåt bygga fasta skolor i Hanebos alla delar.

Att skildra den fortsatta utvecklingen av skolväsendet i Hanebo fallet utanför ramen för denna artikel, som främst skrivits för att hugfästa 150-årsminnet av 1842 års folkskolestadga.

Källor: Skolhistoriska artiklar av folkskollärare Erik Skogsberg och överlärare Edward Johnsson.

Berndt Hanérus

En gammal bild:

Potatisupptagning vid Kilafors Herrgård kring sekelskiftet.

Kurirvägen mellan Faxehus och Borganäs

I slutet av 1300-talet, bara några decennier efter den stora digerdöden, uppgick hela Sveriges befolkning till kanske inte mer än drygt 400 000 personer. Det som vi idag kallar finnskogen och som fordom kallades Ödemården, var därför vid denna tid en verklig ödemark. Från Bofaradalen i Hälsingland till Svärdsjö i Dalarna fanns ingenting annat än orörd urskog. Det var inte förrän 200 år senare som de första svedjefinnarna anlände.

Vid denna tid styrdes Sverige av utländska herrar. Erik av Pommern var kung, och den danske fogden Jösse Eriksson satt i Vestra Aros (Västerås) för att driva in skatter från befolkningen i regionen. Men Hälsinge- och Dalabönderna som aldrig varit livegna på samma sätt som bönderna i södra Sverige, var alls inte beredda att låta sig utplundras av utländsk överhet och Jösse Eriksson fick lov att gå hårt fram. I Karlsskrönikan från denna tid heter det sålunda:

Med skatter över deras förmåga
Och dagsverkstjänster med häst
och man
Han tröttnade ej att truga och
tränga dem
Om de tredskades lät han i rökfånget
hänga dem

Det är fullt begripligt att bönderna konsekvent slog ihjäl fogdens knektar varhelst de kom åt. Det finns för övrigt de som menar att Hårgalegenden uppstått vid denna tid som en förklaring till att så många utsända kurirer försvann i trakterna av Bergviken.

Enligt folktraditionen skall det ha varit för att komma till rätta med det här problemet som Jösse Eriksson lät anlägga en kurirväg genom den obebodda Ödemården. Denna nya väg hade också den fördelen att den var betydligt kortare än den tidigare, sydligare gående budvägen. Den ansvarige för vägbygget som förband de båda fogdeborgarna Faxehus i Söderhamn och Borganäs i Dalarna, var förmodligen Jösse Erikssons medhjälpare Jösse Finnsson. Denne Jösse Finnsson stod för övrigt inför rätta 1413 för att orättfärdigt ha roffat åt sig sex bondgårdar i närheten av fogdeborgen.

Hur såg då Kurirvägen ut, och hur var den exakta sträckningen? Ja, till att börja med måste vi konstatera att något annat än rid- och klövjeväg har den aldrig varit. Det innebär i princip bara en upptrampad stig genom skogen där marken varit hård och fast, och inte alltför stenig och besvärlig för en häst att ta sig fram. Vi har kunnat konstatera att man med förkärlek dragit vägen ovanpå långsträckta åsar. Vidare har man tydligen så långt det varit möjligt försökt att ligga på samma höjdnivå. Man har hellre gjort en omväg i sidled än i höjdled. Där man varit tvungen att dra vägen över en myr eller en sankmark har man naturligtvis gått över där myren varit smalast. Det är också på myrarna man har utfört det mesta arbetet. Dessa spångades och man använde verkliga jättefuror. I närheten av Stugubacken har en liten bit av en spång frilagts och en stock uppmätts till 53 centimeter. Detta utan att någon bark finns kvar och det inte är den bredaste delen av stocken som är synlig. Stocken är kluven på längden och lagd med den flata sidan uppåt. Genom att lägga två sådana stockhalvor bredvid varandra har man fått en vägbana på mellan en och två meters bredd.

När det gäller den exakta sträckningen av vägen finns en hel del användbara uppgifter i en artikel i Ljusnan som Sigfrid Björkström skrev efter att under tre dagar ha tillryggalagt de sju milen från Bofara till Svärdsjö på cykel. (Ljusnan den 11 augusti 1924). Vi som nu letar efter Kurirvägen har dock kunnat konstatera att Sigfrid Björkström stundtals kom på avvägar och hamnade på leder anlagda senare än den ursprungliga kurirvägen. I stort sett kan man dock ange följande vägbeskrivning:

Från Bofaradalen går vägen upp över Enmyren och väster om Grissberg för att sedan svänga upp norr om Stalbergs topp. På denna plats kan man för övrigt se klapperstenfält och strandvallar från den tid havsytan låg nästan 200 meter högre än nu. Från Stalberg går vägen på långsträckta åsar upp mot Sundsjön, sneddar över tomten vid Monte Carlo och passerar cirka en meter framför ett utedass uppe på berget. Därefter återfinns vägen mitt emellan "gamla" och "nya" bilvägen fram till Klarbäck. Från Klarbäck sträcker sig vägen över ett mycket risigt hygge och över sommarstugetomter fram till änden av Sundsjön. Där var enligt Sigfrid Björkström spångat med 18 á 20 trädlängder. Senare vägbyggare har dock anlagt en vägbank av sten på detta ställe. Från Sundsjön går Kurirvägen upp mot södra delen av Högbacken (cirka 50 meter från bilvägens högsta punkt före Stugubacken) och vidare ner mot kvarndammen vid Hula-Hulavägen mot Gällsjön. (Kolla 10 meter uppströms från Kurirvägen). På andra sidan vägen fortsätter leden bakom ett älgpass och korsar en gammal skogsbilväg varefter den korsar den smala myr där den tidigare omtalade stocken ligger.(Rör ingenting!)

Därefter fortsätter vägen norr om Stugbacksjön och vidare bort mot Börsbodarna. Vägen är snitslad och lättgången från Högbacken till denna plats.

Från Börsbodarna går den så vidare snett upp söder om toppen på Norra Brättberg och fortsätter över Södra Brättberg, passerar Björnbäcken och slingrar sig på långsträckta åsar bort mot Lilla Locksjöknopp. Den rundar bergets högsta topp på den södra sidan och kommer så småningom fram till ett mycket stenigt och svårforcerat område söder om Liljekonvaljberget. Här har man varit tvungen att dra vägen på en långsträckt myr nere i en ravin för att överhuvudtaget ta sig fram. Hela myren är spångad på förut omtalat sätt.

Därefter passerar vägen ett verkligt imponerande flyttblock och drar vidare ner mot Lillån där det förmodligen har legat en bro och fortsätter fram till ett vadställe över Testeboån.

Från denna plats och vidare mot Svärdsjö har jag bara Sigfrid Björkströms uppgifter att förlita mig på och kan därför inte ange någon exakt sträckning, men vägen bör rimligen fortsätta på lämpligaste sätt fram till Änga-Lillbo där den passerar med vad över Svartån. Därefter går den uppför Skabberget till Rynjebo och över Källåsen ned mot Källbo. Här blir Sigfrid Björkströms uppgifter mycket motsägelsefulla varför jag, för att inte skapa ytterligare förvirring, föredrar att tills vidare stanna här i min redogörelse av vägens sträckning. Min teori är emellertid att just någonstans i närheten av Källbo fanns ett vägskäl där Kurirvägen löpte samman med den ännu äldre Kopparleden efter vilken man fraktade koppar från Falu koppargruva till kopparsmederna i Alfta. Eller kanske rent av användes som pilgrimsled från Vestra Aros till Nidaros.

Avslutningsvis skulle jag, om någon undrar hur det gick för bondeplågaren Jösse Eriksson, återigen vilja citera Karlskrönikan:

I klosterstugan blev Jösse tagen
Och utför trappan vid fötterna dragen
Han släpades ner som ett djur till slakt
Och nacken slog emot trappstegen takt
Han vroks som ett svin på släden bunden
Och fördes iväg till Motala ting
Och ställdes mitt i en domarering
Och dömdes där att dö på stunden
På närmaste stock lade de opp'en
Och höggo huvudet av från kroppen.

Men vägen finns kvar...

Kjell Olsson, Stugubacken

Kocklag i Gällsjön

Anna-Lisa Persson, Kilafors, tidigare bosatt i Knisselbo, berättar:

Året var 1950, jag var så kallad kocka i Gällsjön på Bollnäs finnskog. Kocklaget bestod av 12 karlar och de bodde i 43:ans barack, den kallades så därför att under 2:a världskriget 1943 var där militärförläggning, värnpliktiga var utkommenderade för att hugga ved åt staten.

Det var både huggare och körkarlar som bodde där denna vinter, för kockan fanns också ett eget litet krypin.

Vad jag minns särskilt, det var fyra brödrapar med i laget, nämligen: Anders och Werner Westling, Ingemar och Allan Molin, Acktjära samt Åke och Karl-Erik Östlin från Hå. Johan Olsson och Valdemar Boman, Västansjö, min make Emil Persson, Knisselbo. Från Segersta kom två bröder Östlund och en karl till som jag tyvärr glömt namnet på.

Bertil Falk, som då innehade Löfgrens affär i Hellbo, var min högra hand och som med stor välvilja ställde upp och körde varor till oss varje vecka. Det blev ju rätt så stora inköp varje gång, så att det skulle räcka till för veckan.

Det bästa var, att de här mannarna var så tacksamma att laga mat till, de åt all slags mat, de var nog Hälsinglands bästa killar ifråga om mathållning. Jag hade nog känt mig ganska "blåst" om de kommit med kritik, för någon större vana från storhushåll hade jag inte.

En arbetsdag kunde se ut så här: Mellan kl 6–7 skulle det vara frukost och den bestod oftast av två rätter, stekt potatis och sovel till, samt gröt eller välling, smör och bröd.

En hård arbetsdag i snö och kyla väntade, varför en stadig frukost var nödvändig.

De karlar som inte kunde komma hem till middag skulle ha termos med kaffe och smörgås med sig.

För de som kunde gå eller köra fram till baracken och få middag serverad, fick varm lagad mat, t ex makaroner och fläsk eller korv – potatis i någon form med kött eller fisk.

På torsdagarna vankades det ärter och pannkaka förstås. Till efterrätt annars kunde det bli kräm och saftsoppor av olika slag, även bärmos och mjölk.

Kvällsmålet då alla kom hem efter en slitsam dag kunde vara stekt sill och potatis, blodpudding och lingonsylt, pölsa med tillbehör eller paltbröd och fläsk, det gällde ju att försöka variera kosten så gott det gick, det fanns ju inte tillgång till frys och elström var inte dragen dit upp ännu. Stora krukor om 50 l mjölk gick åt under veckan.

Även på lördagar och söndagar skulle det lagas mat fast många åkte förstås hem då, men de som hade ansvar för hästarna måste ju stanna kvar över veckosluten. Ibland bakade jag vetebröd och sockerkaka till kaffet, men till vardags så blev det mest mjuka smörgåsar.

Det var ju helt omodernt som man säger, i den här baracken, allt skulle bäras in och ut, men karlarna var duktiga och hjälpte till att frakta in ved och vatten. Till lyse hade vi stormlyktor, som gav ett ganska bra sken faktiskt. Det var tunga lyft med stora grytor och pannor vid spiseln. Till disk och städning skulle allt vatten värmas. Förutom matlagningen så skulle det bäddas och städas varje dag, när så många människor skulle samsas under samma tak så gällde det att hålla ordning på saker och ting.

Minst en gång i veckan behövde trägolvet skuras, men doften av såpa och den friska rena luften från skogen var belöning nog för ett drygt arbete.

Så många lediga stunder blev det inte, men jag var ung och stark och tyckte om att arbeta, dagarna gick fort.

Ibland kunde det spelas kort på kvällarna, men oftast var alla trötta, det var skönt att bara vila sig eller så måste verktygen ses över tills nästa dag.

En kväll under denna vinter anordnades dans på Rickebo skola, med levande musik och det var förstås roligt värre för oss. På den här tiden bodde ännu folk året om i dessa trakter och flera kocklag fanns på skogen.

Det var en minnesrik vinter, från mitten av januari till mitten av april. Då var som regel vinterföret slut i skogen och arbetet med hästkörning kunde ej fortsätta.

Det var Kilafors Jernverk AB som hade avverkning i Gällsjön och skogvaktare Rune Carlsson var arbetsledare.

Nedtecknat av Irma Westling

Redaktörens ruta:

Hanebo-Juls redaktion tackar för alla insända bidrag och hoppas att det fortsätter att strömma in intressanta artiklar från både gången tid och sådant som händer nu i vår tid som kan vara värt att dokumenteras, det finns säkert en hel del som skrivits för byrålådan, låt detta komma Hanebo-Juls läsare till godo. Har Ni tänkt på att Hanebo Jul är en utmärkt julklapp, lätt att sända på post till gamla hanebobor bosatta på andra orter både inom landet och utomlands!

Kryckeståt

En gammal tradition återupplivades i Sörfly

Av gammalt var det brukligt att komma med "krycka" till den blivande brudens hem. Präst, prästfru, klockare, klockarfru och barnmorska var givna deltagare och givetvis en så stor församling som möjligt.

Gamla traditioner skall föras vidare till kommande generationer.

I dag vet säkert ingen vad det innebar att t ex gå med staven. I byarna fanns en söndagsstav och en helgstav. Den gård som var innehavare av staven skulle gå från gård till gård och vakta brand och eld. Plogklubban gick också från gård till gård, efter en viss turordning, inga namn var skrivna endast bomärken var ristade i dessa.

Det skulle bli midsommarbröllop i byn. Mickelssons Hanses jänta Lotta skulle gifta sig med en som hette Per-Olov Forsberg. De hade något som kallades samboförhållande i Heddas i Fly.

Så fick vi då chansen att återuppliva den gamla traditionen "Kryckeståt". Vi var några stycken som träffades en kväll som varit med om kryckeståt tidigare. Vi konstaterade att det var 30 år sedan den sista kryckeståten förekom i Sörfly. Det kanske vore roligt för de yngre att se hur det gick till förr i tiden när någon skulle gifta sig.

Det bestämdes att anordna kryckeståt. Vi hade en vecka på oss.

Nu inleddes en febril verksamhet, mycket skulle förberedas och det blivande brudparet skulle självklart hållas utanför, inte få veta någonting

Det skulle huggas en krycka d v s en naturligt delad björkstam, präst och klockare skulle utses, förridare och barnmorska, likaså pigor och spelmän skulle tillfrågas. Budkavlen gick, det skulle bli kryckeståt. Större delen av de vi kontaktade visste inte vad kryckeståt var. Ja vi ska försöka komma, det verkar intressant och vi skall sprida det vidare.

Vi hade bestämt att träffas på Fly-torget i Sörfly. Oj, vilket gensvar det blev! Man trodde inte sina ögon när man stod på Fly-torget och blickade ut över nejden. Det var som ett lämmeltåg, det kom folk från alla håll, gående, cyklande och med bilar.

Curt Hellsten kom med sin häst och trilla medförande kryckan. Bertil Sjöström med sin häst och landå för präst och klockarparet, en klenod som Daniels Erik ställt till förfogande. Förridarna Karin Björklund och Kjell Holmgren med sina hästar. Spelmännen Erik Mickelsson, Stig Andersson, Sven Björklund och Ingalill Eriksson kom med dragspel, nyckelharpa och gitarr.

Drygt ett 100-tal personer iklädda gamla sekelskiftesklädder hade samlats på Fly-torget. Där var "Säll Rolf" klädd som skogshuggare, "Ol-Nils Sven" i blaggarskostym. Gynekologen "Oppistugus Bertil" med fru barnmorskan Astrid, prästen "Oppigårds Bernth" med prästfru Ingalill, klockare "Erikols Mats" med klockarfru Aina, pigorna Catarina och Helena, Sven-Lars Hans med en liter "jägarbrännvin" i bakfickan som han påstod att farfarsfar glömt i källaren.

Det kom många frågor och funderingar från de anländande gästerna. Tänk om dom

inte är hemma. Det hade vi också tänkt på. Vi hade skickat dit Monica Olsson i förväg. Hon hade fått bestämma med Per-Olov tidigare under veckan, att de skulle träna på brudvalsen just denna kväll. Per-Olov hade lite problem med benföringen.

Så var det dags att lämna Fly-torget. Med spelmännen, förridare, landån med präst och klockarpar samt trillan med kryckan i spetsen startade den 3 km långa marschen till det ovetande brudparet Forsberg i Heddas. Det var en pampig syn när hela kortegen ringlade iväg efter bygatan. Varefter kortegen drog fram anslöt sig allt fler.

Innan vi kommit inom synhåll gjorde vi uppehåll med kortegen. Som seden var skickades förridarna fram till det blivande brudparet, för att fråga om de tog emot några gäster. Förridarna återvände i full galopp och meddelade att vi var välkomna. De visste ju inte hur många vi var. Vilken tur sade Lotta till Per-Olov och Monica att jag har bakat.

Under uppehållet hade många försett sig med björkar som i förväg hade huggits för att löva logen där dansen skulle trådas.

Så fortsatte kortegen mot Heddas. När vi kom inom synhåll utbrast Lotta, jag har inte bröd så att det räcker till alla dom där.

Väl framme i Heddas samlades alla gäster som nu blivit ca 200 st runtomkring brudparet. Där höll prästen, för kvällen Bernth Andersson, tal till brudparet och församlingen ur bl a moseboken samt hänvisade till kryckan som restes på gårdsplanen. Se på kryckan med den delade toppen och följ den nedåt där det blir en stam, detta skall symbolisera hur två skola bliva ett och att kryckan skall stå kvar till efter bröllopet. Som avslutning lyckönskade han brudparet och församlingen sjöng psalmen I denna ljuva sommartid. Därefter var det dags för pigorna att sammanföra det blivande brudparet med ett stort blomsterhjärta. Det överlämnades också en brödkavel till bruden och en toffel till brudgummen, av präst- och klockarfrun samt barnmorskan. Bara en toffel överlämnades som seden är, den andra kommer att överlämnas när det blir tillökning i familjen.

Så var det dags för klockaren Mats Säll, som var prästen behjälplig och stod för det praktiska. Han meddelade att vi hade tänkt stanna en stund och äta av den medhavda matsäck, som bestod av både vått och torrt, som samtliga gäster hade med sig, och sedan låta spelmännen spela upp till dans på logen.

Därmed förstod Per-Olov varför blivande svärfar Hans för en gångs skull haft så bråttom att plocka ut hövagnar och slåtterredskap från logen, något som aldrig brukar inträffa förrän dagarna före slåttern.

Det var en drömskt vacker kväll i Heddas, med försommarvärme och skir grönska över ängarna ner mot Hanstjärn, där Åsen speglade sig i vattnet.

Det är en kväll som vi sent kommer att glömma och som vi önskar att fler finge uppleva.

Med hopp om att kryckeståten har återupplivats och att traditionen kommer att föras vidare.

Berndt Andersson
Sörfly

Hänt i Hembygdsföreningen 1992

Hembygdsföreningens årsmöte hölls i år söndagen den 22 mars i församlingshemmet. För den musikaliska underhållningen svarade Rickard och Ove Strömberg, Olle och Björn Eriksson, Arne Lund, Kjell Svensson och Lars-Gunnar Almén. Ordförande för mötet var Nils-Olov Sindmark. Det var första gången han höll i föreningens ordförandeklubba och vi hoppas att han vill göra det även i fortsättningen.

Styrelsen för det kommande verksamhetsåret fick samma utseende som året innan. De enda nyval som förekom, var i byggnadskommittén där Anders Olsson tog över efter Algot Olsson och Arne Lund valdes till ny revisor efter Göte Johansson.

Som avslutning på kvällen, visade Hilding Mickelsson vackra och tänkvärda bilder, som han berättade till på sitt fängslande och medryckande sätt.

SOMMARENS AKTIVITETER

Denna underbart vackra och varma sommar har hembygdsföreningen haft mycket folk på sina aktiviteter.

Söndagen före midsommar, döpte Nils-Olov Sindmark fyra barn på soldattorpet i Acktjära. Dagen till ära, kunde flaggan hissas på en ny flaggstång, som ersatt den gamla ruttna.

Hamboveckan är ju den vecka då de flesta aktiviteter i hembygdsföreningen äger rum. Så var det också i år. Hembygdsdag med kyrkvandring från Västansjö, Mauritz Callmyr och Bollnäs spelmanslag, högmässa och kyrkkaffe i hembygdsgården. På tisdagskvällen var det åter dags för Hugo och Tomas Westling att spela upp till en trevlig kväll på soldattorpet. Det var en mycket vacker kväll med solsken och många som kom för att lyssna och träffa gamla bekanta. På torsdagen var det nyckelharpornas kväll på hembygdsgården. En regnskur fick både musikanter och publik att flytta inomhus, men vad gör det när stämningen är god och en brasa är tänd i spisen. Alltså, en lyckad kväll även det.

På lördagsmorgonen fick som vanligt hambodansare och publik höra Harald Olsson läsa Hårgasägnen innan Westlings spelmän spelade upp till årets hambotävling. Hembygdsgården besöktes av många människor denna dag som drack kaffe och tittade på det fina hantverk från bygden, som var till salu på övervåningen. Hembygdsgården höll öppet ytterligare en vecka och soldattorpet i Acktjära var öppet på onsdagkvällarna i juli.

LINVECKAN

Ett av inslagen i kommunens linvecka, hade i år förlagts till hembygdsgården. Det var Christina Wreiding som visade bilder och berättade om den inventering av hembygdsföreningarnas linne som hon genomfört under året.

GÅVOR

Föreningen har fått mottaga ett flertal gåvor under året bl a kläder och en trälåda med handsmidda handtag som användes till att sätta på kistor medan de bars till graven.

REPARATIONER

En del reparationsarbeten har företagits på föreningens byggnader under året. Bl a har skorstenarna på soldattorpet murats om och taken har fått nya vindskivor.

Två får har sett till att varken gräs eller sly har växt upp kring torpet i sommar.

Även i år samlades alla som arbetat i föreningen till en liten surströmmingsfest på hembygdsgården.

Vi räknar med att nästa års aktiviteter skall vara ungefär som i år, men om någon har idéer om något annat man kan göra i föreningens regi, hör av er till Ylva Holmgren, Acktjära 6303, 821 91 Bollnäs, tel 0278-521 09.

Ylva Holmgren

NORLANDERS DONATIONSFONDER

Rapport från Norlanderska fondstyrelsens verksamhet

Denna rapport är inte en i alla detaljer upprättad rapport utan en redogörelse över fondstyrelsens verksamhet i stort.

I Hanebo Jul 1990, redogjorde boutredningsmannen Karl Lindmark för tillkomsten av syskonen Norlanders och Anna Palmer-Norlanders donationsfonder samt en tolkning av upprättade testamenten.

Den 11 december 1989, valde Bollnäs kommunfullmäktige en fondstyrelse bestående av sju ledamöter och sju suppleanter för förvaltning av Anna Palmer-Norlanders och syskonen Norlanders donationsfonder.

Ordinarie ledamöter var:
Birgitta Boström (s), Kilafors, ordf
Siv Persson (s), Kilafors
Aarne Lundh (s), Kilafors
Kjell Johansson (s), Segersta
Else-Maj Persson (c), Kilafors
Patrik Norinder (m), Kilafors
Sven Lönn (fp), Kilafors

suppleanter var:
Gunilla Eriksson (vpk), Kilafors
Lars Axlund (s), Kilafors
Örjan Olsson (s), Kilafors
Olle Pettersson (s), Segersta
Roger Kvarnäng (c), Kilafors
John Nilsson (m), Segersta
Berndt Hanérus (fp), Kilafors

Vid fondstyrelsens sammanträde den 3 maj 1990 utsågs Sune Baggström, Kilafors till fondstyrelsens sekreterare.

Vid en titt i protokollpärmen noteras, att en minneskonsert över syskonen Norlander hölls i Hanebo kyrka den 9 juni 1990, med Elisabeth Söderström och Helge Antonio.

Vid fördelning av 1990 års avkastning, erhöll Mikael Olsson, Maria Flink och Thomas Persson samtliga Kilafors, stipendier för studerande.

Övriga som erhöll medel ur avkastningen var:
Kilafors Kammarmusikförening, Kilafors Storband, Kilafors sångarbröder, Kilafors IF, Segersta byalag, Granbo öppna förskola, Segersta Hembygdsförening, Hanebo Hembygdsförening, Granbo BK, Kilafors fotoklubb, Lilltjära Ordenshus, Kilafors amatörteaterförening, Föreningen Klippan Segersta samt filmdokumenteringen av Hårgasägnen.

Totalt hade fondstyrelsen erhållit 36 ansökningshandlingar.

Fondstyrelsen beslutade under 1991 att 80% av avkastningen av placerade medel skall utdelas under året och för 1991 års avkastning kunde 500 000:- utdelas.

Antalet ansökningar om medel från avkastningen vid 1991 års utdelning var 59 stycken och helt naturligt kunde inte alla få komma i åtnjutande av fondmedel dels beroende på att de/den sökandes verksamhet inte sammanfaller med testatorernas vilja dels att inte mer än tre studerande av 21 ansökningar kunde få stipendier.

De lyckligt lottade denna gång blev bland annat:
Studerande; Camilla Persson, Kilafors, Marie Skönblom, Kilafors och Lars Nord, Kilafors.
Övriga; Hanebo naturskyddsförening, Kilafors sångarbröder, Kilafors fotoklubb, Lilltjära Ordenshus, Lilltjära vävstugeförening, Kilafors kammarmusikförening, Ovanhedens Bygdegårdsförening, Lötens Bygdegårdsförening, Hanebo hembygsförening, Kilafors Storband, Segersta Bygdegårdsförening Klippan, Monika Andersson, Kilafors amatörteaterförening, Hanebo-Segersta folkdanslag, Kilafors Hem & Skola förening, Kilafors IF, Norrlandsportens alpina klubb.

I samband med kommunalvalet år 1991 kom sammansättningen i fondstyrelsen att förändras inför mandatperioden 1992–1994 och fondstyrelsen fick därmed följande ledamöter och suppleanter.

Ledamöter:
Patrik Norinder (m), Kilafors, ordf
Else-Maj Persson (c), Kilafors
John Nilsson (m), Segersta
Sven Lönn (fp), Kilafors
Mats Löwenstein (s) Kilafors, v ordf
Aarne Lundh (s), Kilafors
Kjell Johansson (s), Segersta

Suppleanter:
Roger Kvarnäng (c), Kilafors
Berndt Hanérus (fp), Kilafors
Mai Britt Kissner (kds), Kilafors
Kristina Arting (kds), Kilafors
Siv Persson (s), Kilafors
Örjan Olsson (s), Kilafors
Roland Lucchesi (s), Kilafors

Under 1992 års verksamhet har fondstyrelsen bland annat beslutat att inköpa fyra stycken konstverk av Kilaforskonstnären Kickan Malander-Gunnarsson och placera konstverken på Hällagården. Överlämnandet skedde vid en enkel ceremoni söndagen den 24 maj 1992 varvid alla boende vid Hällagården bjöds på kaffe med tårta av fondstyrelsen. Utöver delar av fondstyrelsens ledamöter var också socialnämndens ordförande Christina Wall och konstnären närvarande. För musikunderhållningen svarade saxofonkvartetten Sune's Phonar, Kilafors.

Under de år som fondstyrelsen varit verksam, kan det konstateras att det för Hanebo och Segersta socknar är en stor förmån att ha tillgång till dessa fondmedel att delas ut framförallt till kulturella ändamål. Syskonen Norlanders framsynthet kan inte nog uppskattas. Styrelsens ambition är att följa testatorernas vilja och därmed också medveten om den grannlaga uppgiften att fördela de årliga medlen eftersom många sökande inte kan komma i åtnjutande av medlen. Även om många inte kan komma i åtnjutande av fondmedlen direkt, så har Hanebo- och Segerstabor indirekt tillgång till dessa fondmedel för kulturella ändamål.

Sune Baggström
rapportör

God Jul och Gott Nytt År

tillönskar följande företag

SKOGENS KOL AKTIEBOLAG
KILAFORS
Tel. 0278/504 00 Växel

Åsa's Salong
GRANBO
Tel 0278-523 60

KILAFORS SPARKÖP
Inneh. Knut Andersson
Vi vill inte va' störst
— men vi vill va' bäst.
0278-500 41

Föreningsbanken
i Hanebo
Tel. 0278-507 65, 511 36

FSR
FOTO & REKLAM KILAFORS
KILAFORS
Tel.0278-502 87

HÄLSINGE-STUGOR
KILAFORS - Tel. 506 15

Handelsbanken
Kilafors
Tel: 500 34

KILAFORS FÄRG
Spektrum FÄRG·VÄGG·GOLV·BILLACK·PARFYM
823 22 Kilafors, Tel. 0278/501 30, 502 50

kilafors MÖBLER
823 22 KILAFORS 0278-501 49

SOCKENBOLAGEN
HANEBO SEGERSTA
FÖRSÄKRINGSBOLAG
Box 99 · 823 22 Kilafors · 0278-512 51

GARNTJÄNST
823 80 KILAFORS
0278-59 000

Flinks Radio TV
Tel. 0278/50178 KILAFORS
Försäljning - Service

F:a Åke Nilsson
Tel. 505 45 - Kilafors

C.-G. Bergmans
Herrfrisering
Kilafors - Tel. 501 84

STRIDHS RÖR & HEMSERVICE HB
KILAFORS 0278-571 04, 010-253 74 48
Tel 0278-571 04
Biltel 010-253 74 48

BYGGER ALLT I TIMMER!
Hanebo Timmerkonstruktioner
Knisselbo, 823 91 Kilafors
Tel 0278-570 95

Björks El
0278-500 01

KILAFORS INDUSTRI AB
823 21 KILAFORS
0278-507 70

SIBOKIOSKEN AB
Bo och Birgitta Johansson
KILAFORS
Tel: 0278-503 74

RUNDQVIST JÄRN
823 21 KILAFORS
Telefon 0278-500 56, 508 44

KILAFORS
Bokföring & Revision
ULF TORSTENSSON KARIN JAKOBSSON
INGER KARLSSON
Tel 0278-511 55

Enar Pettersson
Biltrafik AB
Telefon 501 54
KILAFORS

Carins Allklipp
— KILAFORS —
— Tel. 0278 - 510 18 —

SWEDSTAB AB
KILAFORS – ÅSTORP
0278-511 60

Hylanders KILAFORS
HERR- & DAMKONFEKTION
Tel. 0278-500 31

SKOPARET
Kilafors
0278-50485

Sälls El & Mek.
Lennart Säll
Gusbo 7150, 823 91 KILAFORS
Tel 0278-540 11

interflora
Larssons Blommor
Järnvägsgatan 14 KILAFORS
Telefon 0278-507 20

Det lönar sig . . .
ICA marknad
KILAFORS 0278-500 05

Norrlandsporten Värdshus
Tel 0278-542 00 — Kilafors

KAMO ELEKTRISKA
KILAFORS
Tel: 540 73

Du är alltid välkommen till
KONSUM KILAFORS
Öppet alla dagar till kl 19.00
Tel 0278-501 28

OWE'S BUSSRESOR
När det gäller bussresor
för små och stora grupper
Granbo 4202, 823 91 Kilafors
0278-167 00, 521 16. Bil tel 010-295 49 50

Hambo GRILLEN
KILAFORS
Tel. 0278-500 00

Nyboms bil och motor
823 21 Kilafors, 0278-507 50

Kilafors Herrgård
Telefon 0278-504 05

Bandgrind, kanhända en friargåva, som tillhört
Karin Nilsdotter född 2 april 1766 i Hårga, död 20 jan 1848.
Gift med Sven Olofson i Granbo född 1761, död 1 maj 1843.
Tillhör idag Anna-Lisa Olsson.

Från Hanebo Hembygdsförening kan Du beställa:

* **Skrifter om vår bygd.** Två Hälsingesocknar, nytryckning 1983, pris 125:-. Gamla årgångar av Hanebo Jul. Erik Bäckmans romaner Margareta Nilsdotter, Margta Smultronblomma, Margta Lillstina, Margta Fäbodstinta och Margta Konfirmand. Pris 60:- styck.
(Boken Segerstaminnen kan beställas från Segersta Hembygdsförening, tel 0278-534 41, pris 110:-.)

* **Hängsmycke.** Ett hängsmycke med Hanebo sockensigill, pris 75:-.

* **En gammal karta.** Ett numrerat nytryck av en karta över Hanebo och Segersta socknar efter ett original från 1654, pris 50:-.

Boken Pojkdrömmar, omarbetad utgåva, nu med verser och limerickar av Ivar Bengtsson och teckningar av Sven Rydén, pris 70:-.
Dessutom finns kassettband med Hanebosextetten och Erik Jonsson, pris per styck 50:-.

Ring och beställ på telefon 0278-521 09 eller 520 05.

(Boken Två Hälsingesocknar finns även på Föreningsbanken i Kilafors.)

Pris 30:–